

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Josef Vávra - Stařík jako člen 3. protikomunistického odboje

Markéta Pažoutová

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta PAŽOUTOVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Josef Vávra - Stařík jako člen 3. protikomunistického odboje**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Josef Vávra - Stařík je kontroverzní postava 3. protikomunistického odboje. V literatuře jsou v jeho případě uvedena různá hodnocení a ani archivní materiály nejsou jednoznačné. Josef Vávra - Stařík byl v samostatném procesu odsouzen k trestu smrti. Studie se nutně vyjádří i k životopisným údajům Josefa Vávry se zvláštním zřetelem k událostem 2. světové války (činnost Národopisné společnosti a partyzánská aktivita).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Pospíšil, Jaroslav: Hyeny. Lípa Vizovice, 2002. Pospíšil, Jaroslav: Hyeny v akci. Lípa Vizovice, 2003. Kaplan, Karel, Paleček, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno: Barrister & Principal, 2008. Utitz, Bedřich: Neuzavřená kapitola - Politické procesy padesátých let. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Boháč, Lubomír: Konfident gestapa v čele zlínské radnice? Listy, č. 4/ 2004

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Václav Veber**
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Iona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 23. 3. 2010

Markéta Pažoutová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat zejména panu docentu Václavu Veberovi za cenné rady a nasměrování při psaní mé bakalářské práce. V neposlední řadě patří moje poděkování kolegům z oboru a rodičům, kteří mi při psaní pomáhali.

ANOTACE

Práce se zabývá postavou Josefa Vávry - Staříka. Zaměřuje se na Vávrovo dětství, jeho profesní kariéru a působení během druhé světové války (činnost v Národopisné Moravě a partyzánská činnost). Zabývá se také obdobím Vávrovy emigrace do zahraničí (Německo, Francie) a činností partyzánské organizace Světлана.

KLÍČOVÁ SLOVA

Josef Vávra - Stařík, partyzánská aktivita, Národopisná Morava, Světлана, politické procesy

TITLE

Joseph Vavra - Oldy as a Member of the Third Anticommunist Resistance

ANNOTATION

The thesis is concerned with the personality of Joseph Vavra - Oldy. It focuses on Vavra's childhood, his career and activities during the World War Two (the activity in the Národopisná Morava and a guerilla activity). The thesis also deals with the period of Vavra's emigration (Germany, France) and the activity of the guerilla organization Světлана.

KEYWORDS

Joseph Vavra - Oldy, guerilla activity, Národopisná Morava, Světлана, political trials

Obsah:

1. Úvod	8
2. Dětství Josefa Vávry a předválečná léta.....	11
3. Národopisná Morava.....	12
4. Počátky Vávrovy partyzánské činnosti.....	16
5. Vávra v čele zlínské radnice.....	24
6. Proměny Vávry - Staříka.....	28
7. Emigrace.....	33
8. Světlana.....	40
9. Závěr.....	43
Přílohy.....	45

1. Úvod

Jako téma pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila postavu Josefa Vávry - Staříka. Nebude lehké zmapovat životní osudy tohoto muže, protože se bezesporu jedná o jednu z nejkontroverznějších postav poúnorových československých dějin. Cílem této práce je zjistit, jestli je možné vypátrat nové informace k procesu Josefa Vávry a objektivně zmapovat jeho životní osudy.

Ve své práci budu vycházet z dostupné literatury a materiálů, především ze dvou hlavních pramenů - knihy Jaroslava Pospíšila¹ *Hyeny* a z článku Lubomíra Boháče² *Konfident gestapa v čele zlínské radnice?*, který byl otištěn v časopise *Listy*.

Knihou *Hyeny* předstupuje autor před veřejnost se závažným svěděním z let 1939 - 1948 na Zlínsku, Vsetínsku a Bystřicku. Zachycuje v něm nejen palčivé otázky odboje a partyzánských hnutí, praktiky komunistů při jejich cestě k moci, ale i statečnost lidí, kteří dokázali vzdorovat jak hnědé, tak rudé totalitě. S použitím doposud nepublikovaných materiálů se snaží osvětlit některé zločiny komunistické totality včetně smrti Jana Masaryka. Práci doplňují rovněž nezveřejněné vzpomínky osob, které se podílely na protifašistickém odboji.

Každý z těchto dvou autorů vidí Josefa Vávru z opačného pohledu a mým úkolem bude dopátrat se objektivního názoru na Vávru, i když to jistě nebude nijak snadné.

Zatímco Lubomír Boháč vidí Josefa Vávru v dobrém světle a oceňuje jeho partyzánskou činnost, Jaroslav Pospíšil se na Vávru dívá spíše negativně jako konfidenta gestapa.

„Nebylo lehké zmapovat životní etapy muže, o kterém mnozí tvrdili, že byl významným odbojářem a po únorovém převratu údajným odpůrcem komunistů. Čím více však vycházejí najevo fakta o zákulisí činnosti Státní bezpečnosti a postupně jsou zpřístupňovány různé doposud utajované materiály, je stále jasnější, kdo Josef Vávra vlastně byl: za okupace vlajkař, přísluhovač nacistů, který se za podivuhodných okolností oťrel také o partyzánské

¹ JUDr. Jaroslav Pospíšil, narozen roku 1941, je český právník a spisovatel, rodák z Jankovic u Holešova, který se proslavil zejména svými díly z oblasti literatury faktu, která se zabývají obdobím nacistické a komunistické totality na střední Moravě. Dvakrát obdržel Cenu Egona Erwina Kische, která je v žánru literatury faktu udělována.

² Lubomír Boháč, narozen roku 1926. Bývalý vysokoškolský učitel, historik, publicista, člen poradního kolegia ředitele Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, zabývá se mj. dějinami perzekuce účastníků protinacistického odboje totalitním režimem.

*hnutí, po válce pracoval ve prospěch některých čelních představitelů KSČ jako jejich informátor či prokomunistický usměrňovatel bývalých partyzánů“.*³

Základní literaturou věnující se politickým procesům, jsou knihy Karla Kaplana⁴. Zejména *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Kaplan napsal tuto knihu ve spolupráci s Pavlem Palečkem⁵ a nabízí souhrnný pohled na praktiky komunistického režimu, objasňuje známé i méně známé a zapomenuté procesy. Popisují hlavní motivy a kořeny likvidace odpůrců režimu. Kniha ilustruje i postupný vývojevý trend, který vzhledem k měnící se společenské situaci, v politických procesech nastal.

Také jsem čerpala z webových stránek Ústavu pro studium totalitních režimů, kde se nachází dokumentace popravených za komunistického režimu. Tento zdroj mi alespoň částečně nahradil archivní materiály.

Tento ústav zkoumá a nestranně hodnotí dobu nesvobody a období komunistické totalitní moci, zkoumá antidemokratickou a zločinnou činnost orgánů státu, zejména jeho bezpečnostních složek, a zločinnou činnost Komunistické strany Československa, jakož i dalších organizací založených na její ideologii. Dále analyzuje příčiny a způsob likvidace demokratického režimu v období komunistické totalitní moci a dokumentuje účast domácích a zahraničních osob na podpoře komunistického režimu a odporu proti němu. Ústav také získává a zpřístupňuje veřejnosti dokumenty vypovídající o době nesvobody a období komunistické totalitní moci, dokumentuje nacistické a komunistické zločiny a poskytuje veřejnosti výsledky své činnosti.

Mým dalším pramenem je další kniha již zmíněného Jaroslava Pospíšila - *Hyeny v akci*. Tato rozsáhlá historická práce mapuje zločiny komunistické moci po únorovém puči v roce 1948 a klade si za cíl poukázat nejen na ty vysoké funkcionáře KSČ, od nichž vycházely ideologicky zdůvodňované impulzy k těmto činům, ale poukázat i na jejich horlivé vykonavatele na všech stranických úrovních.

³ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 134. ISBN 80-902179-6-6.

⁴ Karel Kaplan, historik, narozen v roce 1928 v Horním Jelení na Pardubicku, vyučil se ševcem. V první polovině 60. let působil v ideologickém aparátu ÚV KSČ, což mu umožnilo přístup k dosud utajovaným materiálům. Po okupaci sovětskými vojsky byl propuštěn, vyloučen z KSČ a počátkem roku 1972 zatčen. V roce 1976 vyjel do SRN a publikoval ve světě archivní materiály, které se mu podařilo z Československa vyvézt. V roce 1992 se do své vlasti vrátil a pokračoval v publikační práci. Je autorem desítek knih, které vyšly nejen u nás, ale i ve světě – například v Belgii, Itálii, Izraeli, Maďarsku, USA nebo v Německu.

⁵ Pavel Paleček, historik a producent, narozen v roce 1977 v Brně, vystudoval Masarykovu univerzitu v Brně a absolvoval dlouhodobé studijní a vědecké pobyty v Berlíně, New Yorku a ve Vídni. Je autorem řady publikací, článků, překladů a filmových projektů zabývajících se nejnovější historií Československa, studenou válkou a dějinami vědy.

V devíti kapitolách je shrnuto Vávrovo dětství, profesní kariéra učitele, dále Vávrova činnost v Národopisné Moravě, jež chtěla odtrhnout Moravské Slovácko od českých zemí a připojit ho ke Slovensku.

Dále se práce věnuje činnosti Vávry v I. československé partyzánské brigádě Jana Žižky. Poté Vávra - Stařík nakrátko stanul v čele zlínské radnice, kde ale dlouho nevydržel a musel se uchýlit do zahraničí do emigrace. Jeho osud končí smutně 26. srpna 1953, kdy byl na Vávrovi vykonán rozsudek smrti.

V práci uvádím jména a místa, které jsem umístila do poznámkového aparátu. Cituji podle platných norem o citacích CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2.

2. Dětství Josefa Vávry a předválečná léta

Josef Vávra - Stařík⁶ se narodil 29. října 1902 ve Lhotě u Malenovic na Zlínsku. Jeho otec František a matka Marie⁷, rozená Smolíková, byli drobní zemědělci. Měl tři sourozence, sestry Marii a Františku⁸ a bratra Františka, který později v rodné Lhotě převzal hospodářství po předčasně zesnulém otci.

V mladém věku, kdy ho charakterizovala především přičinlivost a píle, nic nenasvědčovalo tomu, že ho v dospělosti čeká problematický a pohnutý osud. Na základní, zimní hospodářské škole v Napajedlech i vyšší lesnické škole v Hranicích na Moravě, na které maturoval, byl velmi snaživým žákem, který se nespokojil s dosaženým vzděláním. Rozhodl se pro učitelské povolání a absolvoval učitelský ústav v Košicích. V letech 1929 - 1935 působil na obecných školách na Slovensku, ve Zvoleně a Púchově. V roce 1932 se oženil s pohlednou kolegyní učitelkou Marií Liškovou⁹ a jejich manželství přetrvalo přes Vávrovy dramatické osudy i osobní krize až do Vávrovy smrti. Toto manželství zůstalo bezdětné, Josef Vávra měl však se svou sekretářkou z Partkolu a někdejší kolegyní z odboje Aloisíí Doležalovou nemanželskou dceru Světlanu. V polovině roku 1935 byli manželé Vávrovi přeloženi na obecnou školu do Dubňan, později společně učili v Uherském Hradišti. Jako člověk byl Vávra - Stařík velmi oblíben a vážen, zejména mezi občany na moravsko - slovenském pomezí.

Josef Vávra byl politicky a spolkově velmi aktivní, v době pobytu v Púchově a v Dubňanech na Slovensku působil v agrární straně. Od roku 1936, kdy žil na Moravském Slovácku, patřil ke skupině lidí sdružených kolem bývalého plukovníka Jana Jaroše. Na schůzích této skupiny s podivnými zájmy obdivují vše fašistické, zní zde nadávky na představitele našeho státu T. G. Masaryka a Edvarda Beneše a sledují se přípravy Německa na zahájení války. Někteří členové tohoto fašizujícího spolku také navazovali přes Švýcarsko spojení s nacistickými kruhy v Německu, kde také krátce pobýval Vávra pracovně.

⁶ Tuto přezdívku údajně přijal podle Lva Trockého, který ji používal v době svého exilu na tureckých ostrovech.

⁷ Někdy je uváděno jméno Františka.

⁸ Františka Slavíková byla manželka rolníka ve Lhotě. Marie Novotňáková byla provdána za bývalého četnického strážmistra do Strážnice na Moravě.

⁹ Po manželově útěku za hranice v březnu 1948 byla uvězněna komunisty.

Později se seznámil také s generálem Josefem Šnejdárkem¹⁰, rodákem z Napajedel, v 30. letech zemským velitelem armády na Slovensku (Košice, Bratislava). Sblížení se Šnejdárkem významně ovlivnilo pozdější Vávrovy politické názory na sklonku republiky a za okupace. Vávru se Šnejdárkem spojuje jednak rodáctví, ale především důvěrný vztah ke Slovensku, otázka česko - slovenské vzájemnosti i zájem o národopis¹¹. Společně zakládají Moravsko - slovenskou společnost, jejímž programem je pěstování česko - slovenské vzájemnosti a národopisná činnost. Generál Šnejdárek působí v čele společnosti jako předseda, Vávra se stává jejím jednatelem a redaktorem národopisného časopisu, který tato společnost vydává. Moravsko - slovenská společnost působila od druhé poloviny 30.let do zániku společného státu a do značné míry předurčila Vávrovy aktivity v krizových letech rozpadu Československa i za nacistické okupace.

3. Národopisná Morava

V době hroutícího se Československa, na přelomu let 1938/1939, Vávra zpravodajsky pracuje pro pražskou vládu proti separatistické prolud'ácké iredentě, usilující o odtržení Slovenska od českých zemí. Po okupaci pracuje proti fašizujícím aktivistickým organizacím i pro protektorátní vládu generála Eliáše¹². V duchu tohoto poslání dále působí hlavně v nově vznikající Národopisné Moravě, kterou založili extremistické fašizující a prolud'ácky separatistické živly. Tento spolek má za cíl připojení Moravského Slovácka¹³ k samostatnému slovenskému státu.

¹⁰ Za první republiky byl armádní generál Šnejdárek zemským vojenským velitelem v Bratislavě (= jeden z nejvýše postavených vojáků na Slovensku). Jeho žena byla rodilá Francouzka. Kolem jeho osoby kolovalo mnoho historek - pravdivých, polopravdivých i smyšlených, převážně o jeho životě v cizinecké legii. V roce 1926 se odmítl účastnit fašistického převratu, organizovaného ministrem národní obrany Jiřím Stříbrným spolu se zástupcem náčelníka generálního štábu Radolem Gajdou. Je znám i tím, že do penze musel odejít násilím.

¹¹ Společenská věda zkoumající a popisující modely chování, sociální organizaci, zvyky, hudbu a umění v jednotlivých lidských kulturách a společnostech.

¹² Hrdina domácího odboje za druhé světové války a předseda protektorátní vlády mezi léty 1939 a 1941. Za svou odbojovou činnost byl nacisty jako jediný premiér okupovaného státu popraven.

¹³ Je národopisná oblast jižní a jihovýchodní Moravy nacházející se jihovýchodně od Brna, jejíž přirozené hranice tvoří na severu a severozápadě pohoří Ždánický les a Chřiby, na jihovýchodě hřeben Bílých Karpat na moravsko - slovenském pomezí a na jihu tok řeky Dyje. Slovácko zahrnuje okres Hodonín a Uherské Hradiště, zasahuje do okresů Zlín a Břeclav. Dělí se na národopisné podoblasti: Dolňácko, Hornácko, Podluží a Moravské Kopanice, zasahují sem také přechodné oblasti Luhačovické Zálesí a Hanácké Slovácko. Ke Slovácku je nově přiřazována i oblast Podpálaví v okolí Mikulova, kde došlo po druhé světové válce k odsunu původního převážně německy mluvícího obyvatelstva a taktéž místních chorvatských usedlíků.

Zatímco generál Šnejdárek emigroval do Francie, Vávra z jeho pověření setrval doma s úkolem dostat Národopisnou Moravu zpravodajsky pod svou kontrolu. Zpočátku tento úkol plnil úspěšně, především když docílil toho, že se Moravsko - slezská společnost stala organizační základnou Národopisné Moravy.

V čele Národopisné Moravy stál člen Národní obce fašistické Jan Uprka¹⁴. Pro svoji ideu našli činitelé Národopisné Moravy pochopení především u Alexandra Macha, Vojtěcha Tuky a ministra obrany Ferdinanda Čatloše. V den obsazení českých zemí vydávají provolání koncipované Josefem Vávrou a Janem Uprkou, ve kterém žádají, aby byly oblasti Moravského Slovácka okolo Hodonína, Strážnice, Kyjova, Uherského Hradiště a Uherského Brodu začleněny k tzv. Slovenskému štátu.

Přední představitelé Národopisné Moravy se ale nespokojili jen se zmíněným prohlášením, jež bylo zároveň jakýmsi manifestem, který měl ovlivnit veřejné mínění na Slovácku. Ve svých politických ambicích pokračují dál a dne 16. března 1939 zasílají přímo Adolfu Hitlerovi dopis, ve kterém požadují připojení uvedených oblastí ke Slovensku.

Několik dní poté Vávra navštěvuje přední představitele slovenského štátu a snaží se získat jejich podporu pro své separatistické hnutí. Snaží se je přesvědčit, že myšlenka připojení Slovácka ke Slovensku je správná a svá tvrzení opírá o fakt, že v tomto regionu je podobná řeč, zvyky, kroje a způsob života jako na Slovensku.

Po rozhovorech členů Národopisné Moravy s představiteli slovenského štátu, kde se projednávala i možnost referenda, ve kterém by byla otázka o odtržení, zasáhli sami Němci. Když zjistili, že by referendum o odtržení Slovácka od Moravy nezískalo patřičnou podporu obyvatelstva, tak ho zakázali.

Národopisnou Moravu chtělo podřídit svým záměrům národní souručenství, které tehdy vystupovalo jako politická síla snažící se sjednotit národ. Toto ale nebylo úspěšné. Nacisté i nadále Národopisnou Moravu podporovali, ale dělali to takticky. Doporučovali upevnění její organizační základny prostřednictvím místních důvěrníků, trvali ale na odstranění separatistických předáků z vedení organizace. Do čela Národopisné Moravy se tak postupně stále více prosazují germanofilští učitelé. I když předsedou jejího prezídia sídlícího v Uherském Hradišti byl zvolen Jan Uprka, rozhodující slovo měl úřadující místopředseda V. Rohan. Jednatelem zůstal J. K. Boček, který byl současně odpovědným redaktorem měsíčníku Uprkův kraj, který vycházel od roku 1940. Vedoucí funkcionáři Národopisné Moravy navázali také úzkou spolupráci s německými úřady.

¹⁴ Syn známého slováckého národopisce a lidového umělce Joži Uprky.

Vedle politických aktivit dochází také z popudu některých členů Národopisné Moravy k násilnému vytlačování českého vlivu ze slováckého regionu. Starostové jsou tak nahrazováni stoupenci Národopisné Moravy a do škol se začalo zavádět slovácké nářečí. Někteří předáci působili zároveň v organizaci Vlajka a podíleli se i na jejich akcích.

„Mládence z Národopisné Moravy ve slováckých krojích můžeme zahlédnout stát čestnou stráž u Heydrichova katafalku, jinak sloužili pouze jako stafáž pro zobrazení šťastného života v protektorátu. A sloužili znamenitě i na jiných úsecích“, vzpomíná přední odbojový pracovník prof. Grňa. „Moravské Slovácko bylo zvláště v letech 1939 až 1943 nejnebezpečnější půdou z celého protektorátu. Řádily tam nejrůznější fašistické organizace, Vlajka, Zelené hákové kříže, Svatoplukovy gardy. Hemžilo se to tam zrádci, konfidenty a udavači, takže nezasvěcený člověk byl na této půdě zcela nemožný. I příjezd do Uherského Hradiště znamenal, že za dvě hodiny bude mít gestapo zprávu, že přijel cizinec a nápadně se potuluje po městě“¹⁵

V průběhu roku 1940 poznal Josefa Vávru známý zlínský novinář Josef Vaňhara¹⁶, který na Vávru, ne zrovna v dobrém, vzpomínal takto: *„Od prvních dnů okupace vynikal Vávra nad svými konkurenty ve spolkaření jako oblastní zakladatel a přední funkcionář Vlajky, fašistické organizace, která v bezvýhradné kolaboraci do poslední řádky a písmene převzala zrůdný program hitlerismu, jinak odsunula do pozadí i Gajdovy fašisty. Jednou za mnou do redakce přišel Vávra ve společnosti jiného vlajkařského darebáka a žádali otištění výzvy, v níž vlajkaři, zřejmě se souhlasem Němců, požadovali odtržení Moravského Slovácka od České republiky a jeho připojení k takzvanému Slovenskému štátu. Když jsem jeho požadavku nevyhověl, vysloužil jsem si okamžitě pohružku že budu oznámen německým úřadům jako nepřítel Velkoněmecké říše.*

Ihned po návštěvě Vávry v redakci se o mě začalo zajímat gestapo. Nečekal jsem a uprchl na svoji chatu, odkud jsem obden šlapal v hlubokém sněhu do vzdálené vesnice

¹⁵ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 138. ISBN 80-902179-6-6.

¹⁶ Josef Vaňhara se narodil 6.července 1907 ve Zlíně, vyučil se hodinářem a zlatníkem. Působil jako novinář ve Zlíně, v roce 1940 (již jako šéfredaktor) byl nacisty zbaven publikační činnosti a vyloučen ze Syndikátu novinářů. Po okupaci se vrátil k novinařině. Řídil národně socialistický deník Zdar, vycházející do února 1948. V roce 1947 přešel do Prahy jako zahraničně politický redaktor Svobodného slova a designovaný šéfredaktor týdeníku Svobodný zítřek. Po únoru 1948 nesměl publikovat a pracoval jako zemědělský dělník. Nato byl odvečen do tábora nucených prací v uranových dolech u Příbrami a Jáchymova. Pro nemoc jej propustili. Do penze odcházel jako skladník. V roce 1989 se navrátil ke svému publicistickému povolání. Josefu Vaňharovi byla po zásluze v roce 1993 udělena Cena města Zlína. Zemřel 11. září 1997.

k telefonu, abych se dozvěděl, co se ve Zlíně děje kolem mé osoby. Naštěstí se tenkrát gestapo zabývalo spoustou jiných věcí, a tak jsem měl na čas pokoj.“¹⁷

Zprávy o činnosti Josefa Vávry od počátku války až po porážku Němců u Stalingradu¹⁸ můžeme nalézt v protektorátních ročnících časopisu Zlín. Na různých fotografiích, které se dodnes dochovaly, je Vávra zachycen ve společnosti ministra protektorátní vlády Emanuela Moravce¹⁹ a Karla Hermanna Franka²⁰. Zachoval se i doklad, že on i jeho přátelé zaslali Hitlerovi dopis s požadavkem, aby povolal české branné síly do boje proti bolševikům.

Vávra měl i jiné kontakty - má si co říci s funkcionářem NSDAP²¹ v Brně ing. Ziferou, představitelem oberlandrátu ve Zlíně dr. Bayerem či moravským zemským viceprezidentem Schwabem. V té době si také poměrně často dopisuje a udržuje kontakty s ředitelem zlínské školy umění Františkem Kadlecem. Po válce dosvědčili před orgánem Obranného zpravodajství bývalí vlajkaři Húser, Čermák a Uher, že jim Vávra vyhrožoval gestapem.

Roku 1940 je Josef Vávra - Stařík v Národopisné Moravě zbaven tajemnické funkce a o rok později funkce ve veřejných službách. Nakonec je odvolán i z učitelského místa.

¹⁷ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 138. ISBN 80-902179-6-6.

¹⁸ Podzim 1942 – zima 1943. Bitva byla vedena o Stalingrad (dnešní Volgograd), klíčové město na dolním toku řeky Volhy. Rudá armáda v ní dobyla historické vítězství, když nejprve obklíčila a posléze zcela zničila německou 6. armádu pod velením polního maršála F. Pauluse a připravila Wehrmachtu významné materiální i lidské ztráty, které byly jednou z příčin ústupu německých vojsk z oblasti Donu, Kavkazu a Kubáně. Dodnes se jedná, spolu s bitvou v Kurském oblouku, o jedno z největších válečných střetnutí všech dob vůbec.

¹⁹ Emanuel Moravec, 17. dubna 1893 - 5. května 1945, český politik, legionář, voják z povolání, teoretik válečnictví, publicista a ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády. Patřil k nejaktivnějším představitelům české kolaborace s nacistickým okupačním režimem za Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1945.

²⁰ Karel Hermann Frank, 24. ledna 1898 - 22. května 1946, byl bývalý knihkupec a prvorepublikový politik, člen SdP (Sudetendeutsche Partei) a aktivní nacist a hodnostní SS Obergruppenführer und General der Waffen-SS und Polizei. Po okupaci českých zemí a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava působil jako státní tajemník úřadu říšského protektora (v této funkci nazýván jako "Krvavý pes Frank").

²¹ Národně socialistická německá dělnická strana (německy: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) byla německá krajně pravicová politická strana, jež vznikla 24. února 1920 přejmenováním Německé dělnické strany (německy: DAP, Deutsche Arbeiterpartei). Její členové se nazývali nacisté (spojení/zkratka slov nacionální a socialisté). K jejím hlavním znakům patřil krajní šovinismus, sociální a nacionální demagogie, teror proti demokratickým silám, revanšismus, rasismus, antisemitismus, a pangermanismus. Pomocí NSDAP zavedl Adolf Hitler v Německu fašistickou diktaturu, která se u moci držela 12 let (1933 - 1945), kdy byla poražena ve druhé světové válce Spojenci (USA, Velká Británie a SSSR). V roce 1945 byla Mezinárodním vojenským tribunálem během Norimberského procesu prohlášena za zločineckou organizaci. NSDAP chtěla odmítnutím mírových smluv (především Versailleské) pomoci vzniku nacionalistické reakce u německé společnosti (vysoké reparace byly jedním z největších problémů Německa po první světové válce).

Jak již bylo řečeno, tehdy si Vávra rovněž podal přihlášku do fašistické Vlajky (Vlajka bylo převážně studentské fašistické hnutí působící ve dvacátých a třicátých letech 20. století v tehdejší Československu. Po jeho zákazu se malá část bývalých členů pokoušela zformovat organizaci stejného jména a kolaborovat s nacistickou mocí). Do této organizace si podal přihlášku 12. června 1939, vystoupil z ní v říjnu 1940. Jak je uvedeno v dokumentaci popravených za komunistického režimu na stránkách Ústavu totalitních režimů, k Vávrově tehdejší činnosti je nutné říct, že její skutečné motivy jsou dodnes předmětem velkých sporů. Ihned po osvobození se např. objevila svědectví, která vinila dubňanského učitele z kolaborace a ze spolupráce s gestapem. I sám Vávra - Stařík si zřejmě úplně jistý „nezávadností“ svých tehdejších aktivit nebyl, kromě odkazů na své zpravodajské pověření argumentoval i svou dřívější naivitou, kterou pak odčinil jako partyzán. V roce 1947 Vávru - Staříka vyšetřovala brněnská úřadovna Zemského odboru bezpečnosti (ZOB), ale nic závažného se jí nepodařilo prokázat.

Po zákazu Vlajky německými úřady a neúspěších Hitlerových vojsk na východní frontě začíná Vávra - Stařík podnikat častější cesty na Slovensko, kde se měl podle svého tvrzení v roce 1943 v Hlohovci²² setkat s Ludovítem Kukorellim, významnou postavou slovenského protifašistického odboje, jehož životem se podrobně zabýval Emil Kadnár v knize Smrt přichází za úsvitu. Ani v této práci, ani v jiných dokumentech se ale nenachází byť jen náznak, že by Vávra s Kukorellim navázal spolupráci. V období, které Vávra - Stařík udává jako dobu jejich setkání, se Ludovít Kukorelli dokonce v Hlohovci ani nenacházel.

4. Počátky Vávrovy partyzánské činnosti

Když přišel o pozice, které mu umožňovaly zpravodajskou činnost v Národopisné Moravě, odešel uprostřed roku 1941 do ilegality na Slovensko. Aktivně se podílel i na organizování odbojového hnutí na západním a středním Slovensku (centrum v Hlohovci) s jednoznačnou československou a probenešovskou orientací a na přípravách na partyzánské hnutí a ozbrojené vystoupení. Během prvních dnů povstání odchází Vávra s vlastním bojovým oddílem do Sklabiny a připojuje se k čerstvě vysazenému Ušiakovu paravýsadku, což byl zárodek pozdější I. československé brigády Jana Žižky (PBJŽ). Zde působil od roku 1944 v hodnosti štábního kapitána. S Ušiakovou skupinou se zúčastní bojů na západním Slovensku

²² Město na Slovensku, leží v jihozápadní části země.

(Strečno, Vrútky, Priekopa, Štiavnik) a už ve funkci výkonného štábu přechází s jednotlivými složkami na Moravu v prostoru Javorníků.

Po ztrátě spojení se štábem v průběhu přechodu organizuje na Moravě (Zlínsko, Uherskohradištsko) vlastní bojové skupiny, operující až do posledních dnů okupace. Dokument štábu brigády, signovaný majorem D. B. Murzinem²³ a poručíkem Nastěnkem, vysoce oceňuje jeho partyzánskou činnost.

Při organizaci partyzánského oddílu byl Vávra volbou desantů určen do funkce výkonného (písař, zapisovatel událostí, atd.) Tuto práci skutečně zastával, ale podle Jaroslava Pospíšila jsou tu jisté nesrovnalosti. *„Rozkaz, kterým měl náčelník štábu, kapitán Rudé armády D. B. Murzin Vávru jmenovat výkonným, je zfalšovaný stejně jako některé další dokumenty, které se Vávry týkají. Datum na listině je zřetelně dopsáno dodatečně jiným strojem (uvedenému datu neodpovídá ani obsah rozkazu - velitelem tehdy nebyl ještě Murzin a skupina neměla název brigáda atd.)“*²⁴

V blízkosti Vávry se v té době pohyboval i partyzán Josef Bolf: *„I když nebyl ještě výkonným, měl velmi důležité slovo a Murzin mu značně podléhal. Jednou se stalo, že Vávra - Stařík přivedl do brigády jistého Dvořáka a sestry Běloňovy. Později se ukázalo, že všichni byli konfidenty gestapa. V době napadení naší brigády Němci u Štiavniku byli jak Vávra, tak Dvořák a Šálek, partyzán ze Sulovského Podhradí, od brigády odloučení a pobývali v Bytči. Když o tom s odstupem doby přemýšlím, a není to jen můj názor, došlo asi k tomu, že nás v Bytči oznámili gestapu, a to proti nám vyslalo vojsko.*

Naší skupině byl tehdy k dispozici autodopravce Jan Kasoň z Bytče, který nás vozil dle potřeby. Jednoho dne vezl do Bytče také Vávru, Dvořáka a Šálka. Účel této cesty jsem neznal, protože Vávra měl dost dobré postavení ve štábu, a proto cestu bez problémů prosadil. Zpět se vrátili za dva dny pouze Vávra - Stařík a Dvořák, Šálek měl údajně zůstat v Bytči.

Asi za týden jsem se sešel v jednom hostinci v Bytči s taxikářem Kasoněm, který mi řekl, že ti tři partyzáni, které vezl, byli asi po dobu dvou hodin na gestapu, odkud se pak nechali dovézt do Tatra - banky. Do Štiavniku se vrátili jen Vávra a Dvořák; kde se zdržel Šálek, taxikář nevěděl. Kasoň byl pak za pár dní zastřelen gestapem v Bytči. Než se tak stalo, vše, co jsem se dozvěděl, jsem oznámil veliteli skupiny por. Ušiakovi, který si prostřednictvím spojky nechal Kasoně předvést a podrobně jej vyslechl. Poznámky z výslechu s dalším písemným

²³ Po vzniku I. československé partyzánské brigády Jana Žižky z Trocnova byl náčelníkem štábu. Po smrti velitele Jána Ušiaka se stal velitelem. Přešel s nově zorganizovanou brigádou na Vsetínsko. Podnikali partyzánské akce na Vsetínsku, Vizovicku i Zlínsku.

²⁴ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 142. ISBN 80-902179-6-6.

materiálem byly pak v držení Ušiaka, který jej nechal zakopat ve Štiavniku. Po skončení vyšetření Kasoně došlo mezi Ušiakem a majorem Murzinem k velké hádce, při níž Ušiak vytýkal Murzinovi, že Vávra, Dvořák a Šálek jsou konfidenti gestapa. Murzin se jich zastával a tvrdil, že je do Bytče poslal on a že za ně všechny ručí. Ušiak se chtěl odvolat k vedení brigády, což však nebylo ostatními ruskými partyzány schváleno.

Za nějakou dobu jsem byl vyslán do Dubnice nad Váhom pro zbraně a střelivo. Nemohl jsme věřit vlastním očím, když jsem v Bytči na nádraží zahlédl Jana Šálka, který ve společnosti třech gestapáků kontroloval osobní doklady cestujících před nastoupením do autobusu. Po osvobození bylo proti Šálkovi vedeno trestní řízení u Mimořádného lidového soudu v Bytči pro spolupráci s Němci a udavačství. Byl odsouzen k osmi rokům vězení. Než nastoupil trest, sešel jsem se s ním v Bytči, kde mi vyprávěl, že byl odsouzen za zradu řidiče Kasoně, hostinského Josefa Masarika a fotografa Kopanicy z obce Velké Rovné. Tvrdil mi, že tyto lidi nemá na svědomí, ale že byli odhaleni díky Vávru - Staříkovi. Přitom mi také sdělil, že při ústupu německé armády sebral na gestapu v Bytči, kde tenkrát působil, důkazní materiál, jak písemný, tak i fotografický, který jasně usvědčuje Vávru, Dvořáka a faráře Köspelliho z Velké Rovné jako konfidenty gestapa. Dále řekl, že on si svůj trest odsedí, ale až se vrátí, usvědčí pravé spolupracovníky gestapa.

Chtěl bych ještě uvést některé osoby, které by mohly objasnit partyzánskou činnost Murzina a Vávry na Slovensku. Jsou to členové brigády Jana Žižky Mikuláš Jančovič z Trenčína, který se zúčastnil téměř všech bojů a má vědomosti o Vávru - Staříkovi, Dvořákovi a Šálkovi, Rudolf Šamánek z Bytče, spojka partyzánského štábu, dále partyzáni Michal Dupkala a František Kavčák ze Žiliny. Pokud se týká brigádních písemností, o nich má přehled Němčák ze Štiavniku. Z Moravy uvádím Jaroslava Mařáka z Huslenek, Drahomíra Blažka z Oznice a Josefa Palu z Hošířálové.“²⁵

Bolfovo svědectví tak znovu nastoluje otázku, zda se Dvořák stal konfidentem gestapa už na Slovensku nebo až po příchodu partyzánů na Moravu.

Při těžkých střetech odbojářů s nacisty u Štiavniku se Josef Vávra nezapojoval do přímých bojů. Spolu s jedenáctičlennou skupinou věrných pod svým vedením a Julius Lexy - Strýčka se mu daří bez velkých obtíží uniknout z německého obklíčení a přemístit se na Horní Marikovou. Zde se bojovníci ale příliš dlouho nezdrželi. Cílem pro ně totiž bylo dostat se přes moravsko - slovenské hranice do prostoru Lysá pod Makytou. Přestože Vávra riskoval

²⁵ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 142. ISBN 80-902179-6-6.

nedůvěru svých druhů, podle pamětí partyzána Augustina Holčáka, který s ním překročil hranice, odrazil slovenské partyzány, aby nechodili na Moravu.

Čas však dále běžel a Vávrova skupina byla spojkami převedena na moravskou stranu přes Makyty v prostoru Lazů. Záchytným bodem s zde pro ni stala bečovna pasekáře Pavla Krey v Huslenkách - Uherské. V té době byla už jejich partyzánská skupina rozšířena o další členy, kteří se k Vávrovi přidali ještě na slovenské straně. Šlo o Ladislava Verneru, Antonína Prokopce, Jana Úlehlu, Josefa Crhu, Luboše Kadulu, Zdeňka Důbravu a Františka Valu.

Ve dnech mezi 16. a 18. říjnem roku 1944 byli Vávrovi partyzáni v tomto prostoru zaregistrováni některými členy partyzánského oddílu Liptál, který byl veden Stanislavem Mikou. Členové Liptálu Vávrově skupině pomohli, aby se mohla postupně rozptýlit na další záchytné body - šlo především o stavení Jana Surého a Antonína Surého z Hovězí - Stříbrníku. Kolem 23. října 1944 převedli Jaroslav Švehla (syn hajného v liptálské Oboře) a Pavel Krajčák Vávrovy partyzány dále do vnitrozemí. Jejich cesta směřovala kolem obcí Zděchov, Vlašská Polanka, Seninka na Vartovňu a dále na základnu liptálského oddílu na hájenku Obora. Vše nasvědčuje tomu, že partyzáni měli již po odchodu od Pavla Krey mezi sebou zrádce. Tímto zrádcem byl Nikolaj Šapošnikov, ruský emigrant, který byl podle archivních materiálů na Slovensko vyslán vsetínským gestapem, aby se následně vetřel mezi partyzány a podával o nich gestapu zprávy.

Je zvláštní, že právě v Šapošnikovi našel Vávra - Stařík dobrého spojence, kterému umožňoval odcházet ze základny liptálského partyzánského oddílu často i na delší dobu neznámo kam. Nikolaj Šapošnikov ale nebyl sám, kdo měl takovou volnost. Také Josef Vávra - Stařík a Julius Lexa - Strýček se odpoutávali od svých oddílů i na několik dní, aniž by podali jakékoliv vysvětlení svého odchodu.

Po jedné z takovýchto vycházek přivedl Vávra Šapošnikova k Boženě Vávrové na paseku Maruška u Hošťálkové, kde se oba seznámili s partyzánem Ševcovova oddílu Josefem Gajdošíkem - Kopanským. Zanedlouho nato Vávra - Stařík v lese Sirákov u Liptálu navazuje kontakt s vedoucím odbojového hnutí v obci Jasenná Františkem Bravencem a Františkem Petrovským. Od nich požaduje Vávra obstarání obuvi, šatů a proviantu pro svoji skupinu. Zároveň jim také sděluje, že jeho zástupcem i spojkou pro styk s nimi bude Nikolaj Šapošnikov, který měl být podle jeho slov zkušeným a spolehlivým partyzánem. Jasenští odbojáři však nebyli prostřácci a Šapošnikova pro jistotu hlídali. Jejich opatrnost se vyplatila, protože Šapošnikov se v hostinci u Klečků v Liptále opil, přestal se kontrolovat a ke zděšení všech přítomných začal ukazovat sovětskou armádní zbraň a legitimaci důstojníka bývalé československé armády. Přitom asi padesát metrů od tohoto hostince bylo v budově sirotčince

dislokován německý stíhací oddíl. Po této závažné Šapošnikově chybě vyhledal velitel liptálských partyzánů Mika Josefa Smilka z Valašského Meziříčí, u něhož byl Šapošnikov trvale hlášen k pobytu, a požádal jej o jeho prověření.

Smilek se spolu s inženýrem Janem Křížem (zpravodajský a vojenský organizátor skupiny CLAY) úkolu zhostil dobře. Zakrátko do Liptálu doputovala zpráva, že Šapošnikov je naprosto nespolehlivou osobou, že často vyhledává hospody, a že byl viděn, jak vchází do budovy vsetínského gestapa. I po těchto zjištěních ale partyzáni s likvidací zrádce nespíchali a čekali, až dostanou další informace. Když bylo opět potvrzeno, že Šapošnikov je zrádce, byl 12. listopadu 1944 partyzány zastřelen. Dokumenty a materiály, které se u něj následně našly, potvrzovaly konfidentský charakter jeho činnosti v partyzánském hnutí.

V době, kdy se Šapošnikov začal dostávat do úzkých, nečekaně opouští jeho velitel Vávra - Stařík operační prostor Liptálu, Ratibořska a Hošťálkové. Tímto odchodem Josefa Vávry končí po 27. říjnu 1944 jeho působení v řadách I. československého partyzánského oddílu, později brigády.

Po odchodu od partyzánského oddílu zamířil Josef Vávra do místa svého rodiště, Lhoty u Malenovic na Zlínsku.

O podzemní činnosti své tzv. „Skupiny výkonného“ podal Vávra - Stařík po válce veliteli partyzánské brigády Murzinovi písemné hlášení, ve kterém shrnuje vše, co měla tato skupina vykonat od konce října roku 1944 až do 5. května 1945.

Své svévolné opuštění štábu oddílu se Josef Vávra po osvobození snažil vysvětlit tímto tvrzením: *„Když odrad prodělal tažení ke Štiavniku a tam byl bojově napaden a rozbit, výkonný byl oddělen od štábu, přešel moravské hranice s plně ozbrojenou četou a operoval samostatně. Hledal spojení s Murzinem a byl mylně informován, že tento padl. Proto sestavil četou bojovou a dal prověření a organizačně pomohl Olze Františkové s Pepkem k boji v okolí Buchlovic a sám si sestavil četou v okolí Zlína a Uherského Hradiště. Ukrýval se v lesích při obci Lhota a u domkářky Vávrové ve Lhotě. Napojil se na skupinu odboje u Kunovic, pomohl jí zapojit a dával jí instrukce. Na to byla na něj zapojena skupina Ivanova (Jan Úlehla) a skupina v okrese Vyškov. Četa operovala jménem mjr. Murzina a v obcích Lhota a Malenovic sám výkonný ještě za boje, kdy byli Němci v obci, vnikl do obce, vylepil na radnici vyhlášky, že jménem mjr. Murzina tuto obec zabírá. Výkonný byl dvakrát zraněn.“*²⁶

Podle Jaroslava Pospíšila lze po podrobnějším prozkoumání všech uvedených údajů konstatovat, že hlášení tak jako v mnoha jiných případech nese významné stopy falzifikace.

²⁶ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 144. ISBN 80-902179-6-6.

Je paradoxní, že Vávru-Staříka ve Lhotě u Malenovic vyhledali právě Olga Františáková²⁷, žena s problematickou partyzánskou minulostí, a bývalý voják wehrmachtu Pepek Houfek. Josef Vávra jim vydává potvrzení o příslušnosti oddílu Olga²⁸, který Františáková založila, k partyzánské brigádě Jana Žižky. S připojením na jiné skupiny měl ale Vávra - Stařík problémy. Partyzáni v bílovických lesích mu totiž příliš nevěřili a Vávra tak musel být hodně výmluvný a přesvědčivý, aby se v tomto prostředí vůbec dokázal uchytit.

Také spolupráce s partyzánským oddílem Jana Úlehly, která se nazývala Ivan nebyla tak intenzivní, jak o ní Vávra - Stařík tvrdil. Partyzánský oddíl Jana Úlehly, který byl již během války označen jako Prapor TGM, nikdy nebyl součástí tzv. Skupiny výkonného, ale samostatným oddílem, který patřil do I. československé brigády Jana Žižky. V tomto smyslu mu byl prověřovací komisí MNO přiznán charakter partyzánského oddílu.

Naštěstí pro Josefa Vávru byl totiž Jan Úlehla mužem, který ochotně zaštiťoval mnohé lidi s podobně problematickou protektorátní minulostí, ať už se jednalo MUDr. Fajkuse, konfidenta zlínské služebny gestapa, či dr. Jaroslava Tichého, jednoho z vedoucích pracovníků otrokovických Bařových závodů, který si za války s okupanty velmi dobře rozuměl. Jan Úlehla byl ochoten podobně vyjít vstříc i Josefu Vávrovi.

Nepředbíhejme však vývoji událostí a vraťme se zpátky na konec roku 1944 k těm Vávrovým aktivitám, které lze ověřit. Koncem prosince roku 1944 projevíli představitelé oddílu Michala Malíka z Valašského Meziříčí snahu zajistit přes Josefa Gajdošíka - Kopanského schůzku s „výkonným“, přes něhož měl být navázán přímý kontakt na Murzina. V odpoledních hodinách dne 26. prosince 1944 se ve Zlíně konala jakási porada, na které se sešli Michal Malík, Stanislav Příleský, Alois Malina (přezdívaný Ferda) a akademický architekt Antonín Tenzer z Prahy. Poslední dva jmenovaní měli naspěch, chtěli totiž stihnout mnohem závažnější ilegální jednání, které se mělo uskutečnit ve Vyškově. Porada skončila dohodou, že setkání s Vávrou se uskuteční 30. prosince 1944.

Do rodné Lhoty u Malenovic na poradu s Vávrou - Staříkem doprovázel Tenzera a Malinu Vladimír Kurovec zajišťovaný spojkou Stanislavem Příleským. Schůzka u domkářky

²⁷ Zástupkyně partyzánského oddílu Olga, po válce se objevilo i obvinění o její údajné spolupráci s gestapem.

²⁸ Partyzánský oddíl Olga byl jednou z částí I. čs. partyzánské brigády Jana Žižky. Oddíl vznikl na přelomu let 1944 - 1945 z jedné ze skupinek, které se po potlačení Slovenského národního povstání probily přes slovensko - moravskou hranici. Velitelem oddílu byl Josef Houfek (zvaný „Pepek“), jeho zástupkyní byla Olga Františáková, po níž byl oddíl pojmenován. Oddíl postupně dosáhl počtu asi 130 bojovníků, asi 20 jich při střetech s Němci do konce války zahynulo. Skupina prováděla různé přepady německých vojáků, sabotáže apod. Největší akcí bylo vypuštění 30 cisteren s benzínem 26. února 1945 na nádraží v Morkovicích. Někteří bývalí členové oddílu Olga se po roce 1948 zapojili do činnosti protikomunistické skupiny Světлана.

Vávrové začala pro Josefa Vávru dost nepříjemně. Malina totiž sdělil Vávrovi, že ho zná z dřívější doby jako učitele. Vávra zneklidněl, protože mu nebylo jasné co o něm Malina všechno může vědět. Pak si však dodal odvahy a svou výřečností zakrátko dokázal převzít iniciativu. Návštěvníkům porady Vávra sdělil, že má připravený vojenský plán na osvobození Zlína a Baťových závodů. Také si posteskl, že obyvatelstvo nemá mnoho pochopení pro podzemní akce a postěžoval si na nekázeň Josefa Gajdošíka - Kopanského, od kterého marně požadoval plnou moc, kterou mu dříve vystavil. K navázání spojení s Murzinem se však Josef Vávra nevyjádřil a tak zklamaní odbojáři na cestě zpět usoudili, že kontakt na Murzina bude lépe navázat přes Josefa Gajdošíka. Nabyli přesvědčení, že Vávra se pouze skrývá a nechce se angažovat.

Průkaznější stopu Vávrovy „podzemní“ činnosti však zaznamenáváme teprve počátkem dubna roku 1945. V té době obdržel vedoucí TVCO (tzv. Tajné vojenské a civilní organizace I. československé partyzánské brigády) na Zlínsku Richard Setínský, rozkaz napojit na brigádu Jana Žižky roztroušené jednotky s cílem jejich úplného podřízení štábu brigády. Setínský proto navazuje kontakt na skupinu Ivan Jana Úlehly, která měla operovat v prostoru Březolupy - Topolná a Malenovice a na Nikolajovy partyzány působící na Mladcové a kolem Rackové u Zlína. Podařilo se mu i spojit s Janem Pěnkavou z Březolup, od kterého se dozvídá, že Vávra - Stařík se skrývá ve Lhotě u Malenovic, a který mu zprostředkuje setkání s Vávrou 16. dubna 1945 v hájence Horákův mlýn v Kostelci u Zlína.

Po této schůzce si Josef Vávra začíná uvědomovat, že nastává doba, kdy o sobě musí dát konečně více vědět. Jednoho dubnového dne sedá na kolo a v doprovodu Ludmily Lucké jede do Lukovečka k Aloisi Šmídovi, od kterého se snaží zjistit, kde se nachází Murzin. Bývalý pošťák Šmíd působící delší dobu v ilegalitě však Vávru nezná a jedná proto opatrně. Zamlčuje Murzinovo působiště, ačkoliv dobře ví, kde se nalézá. Tímto nezdarem si však Vávra - Stařík hlavu neláme a zatím připravuje hlášení, kterými chce Murzina po válce přesvědčit o svých odbojových aktivitách:

„Dne 8. března 1945 – přepad maďarských oddílů v obci Lhota – odzbrojení.

Dne 9. března 1945 – činnost na vojenském letišti v Brně, zničen tří stíhacích letadel typu FW – 190.

Dne 14. dubna 1945 – zničení vysílačky a přijímačky nenahraditelné pro obranu města Brna na Stránské skále. Na letišti byly ukořistěny zbraně, střelivo, ruční granáty... “²⁹

²⁹ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Kdo byl Josef Vávra - Stařík, s. 146. ISBN 80-902179-6-6.

Ve výčtu podobné činnosti Vávrových partyzánů by se dalo ještě dlouze pokračovat. Její rozsah však právem budí rozpaky. Podrobným porovnáním uvedených akcí se zcela s naprosto hodnověrnými archiváliemi - dokumenty z archivu nacistické bezpečnostní služby a protektorátních úřadů, s historiograficky zpracovanými daty o partyzánských aktivitách na Moravě mezi lety 1944 až 1945 můžeme zjistit, že většina „případů“ tzv. Skupiny výkonného se nikdy neuskutečnila. Takovéto akce by nemohly ujít pozornosti nacistických a protektorátních bezpečnostních složek a musely by se objevit v hlášeních z míst přepadení. Nacisté měli až do poslední chvíle přesný systém hlášení o událostech, které měly bezpečnostní a vojenský charakter, obzvláště ve vztahu k důležitým vojenským objektům. Nic takového však Němci evidováno nebylo.

Až několik měsíců po skončení války si Vávra po reakcích některých odbojářů začíná uvědomovat, že mnohá hlášení Murzinovi nadsadil a že se mu dá snadno prokázat lež. Z této nepříjemné situace se snaží dostat jím sestavenou brožurkou vydanou v holešovské tiskárně Balatka pod názvem Přehled akcí I. československé partyzánské brigády Jana Žižky, kde se křiklavé nepravdy z hlášení mjr. Murzinovi už v takové míře nevyskytovaly.

Významná chvíle nastává pro Josefa Vávru dne 5. května, kdy se bývalí partyzáni postupně ubytovávají v chatovém táboře na Hradisku u Zlína a štáb brigády složený výhradně ze sovětských partyzánů nachází své sídlo na čtvrtém internátě Baťových závodů. Ten den po poledni se výkonný Josef Vávra - Stařík v plném lesku po dlouhých měsících poprvé setkává s Murzinem. Kdo znal Vávru dobře, nemusel pochybovat, že Murzina přesvědčí o své naprosto nezávadné minulosti. Výkonný, obklopen houfem partyzánů, které si dokázal získat na svou stranu, se uměl ve spleti různých nepříjemných situací dokonale pohybovat. Byl totiž dobrým psychologem a dokázal na svou stranu strhnout hlavně mnohé pseudopartyzány, kteří ochotně odpřísáhli jeho odbojářskou minulost.

V proměnlivosti času také Vávra - Stařík rychle pochopil cenu politických známostí. Jeho zásluhou v Uherském Hradišti na Státním zastupitelství zasedl JUDr. Miloslav Tichý, kterého Josef Vávra dobře znal z Národopisné Moravy a který potom oddaně hájil zájmy partyzánů.

Vávrovy vlastnosti ho po válce předurčovaly pro velkou kariéru. Měl talent zpravodajce a věděl, jak ve správný čas vsadit na tu správnou kartu. Dovedl dokonale zveličít své partyzánské zásluhy a tvrdě zasáhnout všude tam, kde by někdo poukázal na jeho protektorátní minulost. Funkce výkonného u brigády Jana Žižky měla svoji váhu a do jisté míry mu i zaručovala, že u většiny lidí neupadne v podezření. Uvědomoval si, co si bude doba po válce žádat, kdo a jakým způsobem se v ní může uplatnit. Byl svéhlavý, popudlivý a

nevyzpytatelný. Dobře si byl vědom, kterou politickou stranu má podpořit, s kým může počítat, že mu poskytne podporu, či koho je potřeba odstranit, aby mu nestál v cestě. Není se tedy čemu divit, že to byl právě Vávra - Stařík, koho kalné vody života po osvobození vyzvedly a dosadily do křesla prvního poválečného zlínského starosty.

5. Vávra - Stařík v čele zlínské radnice

Po příchodu štábu brigády do osvobozeného Zlína je Vávra zvolen do čela revolučního národního výboru (RNV), ačkoliv o tuto funkci usilovaly i jiné politicky vlivné osoby. Slavnostní inaugurace Vávry do funkce předsedy RNV se zúčastnil mj. i sám velitel PBJŽ mjr. D. B. Murzin, který po Ušiakově smrti v listopadu roku 1944 převzal velení brigády.

Už od prvních dnů osvobození, kdy Josef Vávra - Stařík zasedl do křesla zlínského starosty a podepsal pár vyhlášek, se stále častěji ozývaly hlasy, které poukazovaly na jeho protektorátní minulost.

Zanedlouho po zvolení Vávry - Staříka předsedou MNV přišel na okresní výbor strany dopis z Dubňan z Hodonína podepsaný předsedou tamního MNV, v němž je Josef Vávra označován za čelního funkcionáře Národopisné Moravy, aktivního účastníka odtržení Slováků od historických zemí a připojení ke Slovensku, vlajkaře, konfidenta, který zavinil několik zatčení jako příslušník Hlinkovy gardy. Tuto záležitost si vzal na starost soudruh Ruda Rédr, informoval majora Schramma³⁰, přednostu 6. oddělení MNO Frtůze a kapitána Šolce (partyzánské oddělení), majora Andrejse v Brně a Rudolfa Slánského³¹. Byl vyrozuměn také major Murzin.

Také již zmíněný zlínský novinář Josef Vaňhara přilil olej do ohně, když se rozhodl napsat článek o Vávrově činnosti v období okupace. Když se o tomto úmyslu Vávra dozvěděl, požádal Vaňharu telefonicky o rozhovor.

„Naše redakce byla v té době na náměstí naproti radnice,“ vzpomíná Vaňhara v knize Hyeny. „Vyhlížel jsem ohlášenou návštěvu z okna, když jsem Vávru zahlédl – šel celý přihrblý; připadalo mi to, jako by se musel schovávat. Náš rozhovor trval slabou půlhodinku, Vávra se mi snažil vysvětlit svůj pohnutý život a svoji minulost omluvit vztahem k Moravskému Slovácku. Na takové řeči jsem nedal – řekl jsem mu, že fakta mluví jasně a že to, co propagoval, byl fašismus. Podotkl jsem také, že kdybych to zveřejnil v novinách, byla by z toho ve Zlíně druhá

³⁰ Augustin Schramm, vedoucí partyzánské oddělení na ÚV KSČ, funkcionář pražského ústředí SČP. Za války v Sovětském svazu, odkud organizoval činnost partyzánských oddílů v okupovaném Československu.

³¹ Rudolf Slánský, 31. července 1901 – 3. prosince 1952, byl český komunistický politik, dlouholetý člen ÚV KSČ a generální tajemník KSČ (1945–1951).

revoluce. Na závěr jsem se Vávry dotázal, co po našem rozhovoru udělá. Po krátkém přemýšlení odpověděl, že dá s partyzány dohromady družstvo a odejde z radnice. Já jsem mu na to řekl, ať si dělá, co chce, ale z radnice musí odejít.“³²

Zlínský starosta se za několik dní otřepal a pokoušel se svoje křeslo zachránit. Navštívil redakci Naší pravdy, kde předal Josefu Machovi k uveřejnění článek Pozdrav našich partyzánů, který byl určený Okresnímu výboru KSČ ve Zlíně. V tomto pamfletu, který byl v novinách publikován dne 31. května 1945, Vávra píše: „*Partyzáni, soudruzi, lid vás pověřil vedením strany v okrese Zlín. Víím, že jste byli postaveni v čelo okresního vedení KSČ, bylo pro vás milým překvapením. S mnohými z vás jsem spolupracoval. V našich bojích na Slovensku i dále na východě jsme poznali, že osvobozovací boj byl vlastně bojem výlučně proletariátu a že vrstvy kapitalistické stály stranou. Byl jsem u kolébky partyzánského hnutí...*“³³

I když se Vávra snažil zavděčit lidem, z jejichž milosti stál v čele radnice, nebylo mu to nic platné. Pro svoji minulost se stal nepřijatelným i pro komunisty, kteří za něj už měli náhradu. Jak už tedy bylo řečeno výše, Vávra nesetřval v čele radnice dlouho a 15. června 1945 rezignoval na svou funkci, kterou přejímá jeden z původních horkých kandidátů, komunista Vilém Morýs³⁴.

Po rezignaci se Vávra na chvíli z veřejného života stáhl. Poté dává přednost úkolům, které vyplývají z jeho odbojové činnosti a z úsilí obhajovat a prosazovat zájmy účastníků partyzánského hnutí v mírovém životě. Ale objevují se také první invektivy a obvinění, vyplývající patrně z nepochopení jeho faktické úlohy v Národopisné Moravě, které Vávru znechucují.

A tak raději s pověřením MNO zajišťuje mimořádně náročnou „likvidaci“ brigády jako vojenského tělesa, organizuje na Moravě Sdružení českých partyzánů (SČP), je zvolen předsedou krajské organizace a členem zemského vedení i pražského ústředí a členem česko - slovenského koordinačního partyzánského výboru. Intenzivně se věnuje také začleňování partyzánů do poválečného hospodářského a politického života, usiluje o

³² POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Josef Vávra v jednom šiku s komunisty, s. 188. ISBN 80-902179-6-6.

³³ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Josef Vávra v jednom šiku s komunisty, s. 188. ISBN 80-902179-6-6.

³⁴ Vilém Morýs, 1945 - 1948, člen KSČ, byl předsedou Národního výboru Velkého Zlína, předsedou místního akčního výboru národní fronty a členem předsednictva Ústředí moravskoslezských obcí, města okresů. Zasloužil se při bytové výstavbě, budování vodovodů atd. Jeho kulturní rozhled napomohl při zřízení nového divadla. V roce 1948 mu bylo uděleno čestné občanství.

zabezpečení jejich sociálních jistot i zajištění růstu jejich profesní a odborné kvalifikace.

Vávra dochází na KV KSČ, kde jeho předsedovi Rudolfovi Rédrovi³⁵ předkládá návrh založit partyzánské výrobní družstvo Partkol³⁶, jehož hlavní sídlo bylo ve Zlíně a pobočné provozovny se nacházely v Třemešné a v Krnově. Dostává souhlas Schramma, Rédra, Slánského a Pokorného a stává se předsedou Partkolu.

Toto výrobní družstvo se mělo stát jakousi ekonomickou a sociální základnou moravských partyzánů. Partyzánům se dostává pomoci od dr. Holého, správce Baťových závodů, který pochopil, že pokud partyzánům pomůže, bude se o ně moci později opřít. Je jim pronajat obytný dům s dílnou, dvorem a zahradou ve Zlíně na Čepkově, který byl ve vlastnictví obuvnického koncernu. Nájemní smlouva na deset let byla podepsána Vávrou a Holým 19. prosince 1945. Také nepotřebné dřevoobráběcí stroje putují z továrny na Partkol.

Se vznikem Partkolu nespojoval své plány pouze Vávra, ale i lidé, kteří jeho založení podporovali. Partyzáni našli v družstvu určité sociální zázemí, měli zajištěný odbyt výrobků (především dřevěných kazet, násad a nářadí), měli zaručenou zaměstnanost ve vlastních dílnách a na tehdejší dobu i poměrně slušný výdělek. Na druhou stranu málokdo z nich postřehl, že s nimi mají jejich příznivci z KSČ i poněkud jiné plány. Závislost partyzánů na Vávrovi nabízela velké možnosti k ovlivňování a usměrňování této důležité a stále ještě bojovně naladěné masy. Vávra sám a nebo i s pomocí donašečů věděl, zda má ten či onen partyzán ke KSČ dobrý postoj a nebo zda má výhrady. Informace si nenechával pro sebe a tak se o náladách bývalých partyzánů dozvídá generální tajemník ÚV KSČ a předseda Svazu českých partyzánů Rudolf Slánský, na ministerstvu vnitra Bedřich Pokorný, major Schramm a jeho přátelé na ministerstvu národní obrany. Ale důležitější úkoly na Vávru teprve čekají.

Josef Vávra - Stařík, člen Komunistické strany Slovenska, dále předseda krajského a zemského vedení Sdružení českých partyzánů, člen jeho ústředního vedení v Praze a užšího vedení koordináčního výboru slovenských a českých partyzánů, dostal šanci, kterou nehodlal promarnit. Plně se angažuje pro politiku KSČ, což potvrzuje tajná zpráva majora Schramma z partyzánského oddělení ÚV KSČ určená kádrovému oddělení: *„Po osvobození se Josef Vávra hlásil do komunistické strany. S ohledem na své členství v Národopisné Moravě nebyl přijat. Po celou dobu však plní pokyny partyzánského oddělení ÚV KSČ a stará se o to, že většina partyzánů se přiklání a nebo je členy komunistické strany. Josef Vávra silně*

³⁵ Rudolf Rédr, 1949 – 1950. Předseda Jednotného národního výboru v Gottwaldově. Na funkci předsedy rezignoval z důvodu odchodu do Prahy na ministerstvo vnitra.

³⁶ Zkratka spojení Partyzánský kolektiv.

spolupracuje s Komunistickou stranou Československa. Nyní je členem ÚV Svazu českých partyzánů a bylo mu doporučeno školit se z marxismu.“³⁷

Takovéto hodnocení otevírá Vávrovi mnohá dveře. Úzce spolupracuje s krajským tajemníkem strany Rudolfem Rédrem, je ve styku s Rudolfem Slánským a přes Vladimíra Hájka se osobně seznamuje i s Bedřichem Pokorným. Na ministerstvu vnitra se stýká také s Gríšou Spurným, což je vedoucí sekretariátu a blízký spolupracovník a důvěrník ministra Noska. Na ministerstvu národní obrany si s pomocí Reicinových přátel, ke kterým patřil i Vávřův strýc Zikmund Höllander, vymohl významný dokument, na základě kterého byl jmenován zástupcem MNO pro partyzánský odboj ve Zlíně a jako jediný získal oprávnění k likvidaci partyzánského hnutí v celém kraji. V praxi to znamenalo, že Vávra posuzoval každý návrh na vyznamenání i ostatní záležitosti týkající se odbojové činnosti. Co Josef Vávra nepodepsal, to ministerstvo nepřijalo a vrátilo mu tyto dokumenty k ověření. Tím se vlastně odbojové slupiny i jednotlivci stávali na Vávrovi závislí.

K důvěrným přátelům Vávry mezitím přibyl i autodopravce Leopold Hamala z Prostějova, za první světové války ruský legionář, později španělský dobrovolník a za okupace jeden z velitelů brigády Jana Žižky. Jeho dalším přítelem se stal Josef Šmíd, což byl dříve redaktor u firmy Baťa a dále Josef Hříbal, původním povoláním strojný zámečnick, v letech 1939 - 1946 konstruktér a zástupce vedoucího leteckého oddělení v Otrokovicích. Po osvobození byl sociálním demokratem a po sloučení s komunisty se stal členem KSČ a funkcionář KV KSČ.

K nejvýznamnějším lidem, se kterými se Vávra na Moravě stýkal, patřil Rudolf Procházka, bývalý velitel partyzánského oddílu Prokop Holý. Tento muž, který byl za války v Sovětském svazu zpravodajsky školen, dokonale plnil Gottwaldovy stranické směrnice nejen v SSSR, ale později i na území protektorátu. Po osvobození republiky se Rudolf Procházka stal náčelníkem Zemského odboru bezpečnosti na Moravě. Za své dobré služby straně byl později jmenován velitelem osobní ochranky předsedy KSČ a prezidenta republiky Klementa Gottwalda.

Jedním z těch, co Vávru - Staříka krátce po válce poznali zblízka, byl i Milan Machačka z Fryštátu. *„Po osvobození jsem se zásluhou podporovatele partyzánů Dvorníka, obchodníka z Holešova, který věděl, že umím dobře psát na stroji a hovořím německy, stal písařem a překladatelem na velitelství štábu partyzánské brigády Jana Žižky sídlícím na prvním chlapeckém internátu ve Zlíně. Hlavní slovo tady měl Murzin. Bez jeho razítka, které*

³⁷ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Josef Vávra v jednom šiku s komunisty, s. 190. ISBN 80-902179-6-6.

nosil neustále u sebe, neměl žádný dokument váhu. Listiny potvrzoval i Vávra - Stařík jako výkonný brigády.

Jednání Vávry s partyzány mi připomínalo vztah pana učitele k žákům. Vávra se často vztekal nad banalitami a mlátil se vším jako francouzský komik Luis de Funés. Přitom chodil rozzuřeně po místnosti a dělal grimasy. Jinak působil dojmem, jako by se stále něčeho bál, na okně měl pořád pověšený samopal a na stole spoustu krabiček s nejrůznějšími prášky, které brával na uklidnění. Mnohokrát jsem se přesvědčil, že Josef Vávra uměl bývalé partyzány dokonale ovlivnit ve svůj prospěch.“³⁸

Po válce se s Vávrou také krátce setkala paní učitelka Sváčková: „Po osvobození jsem krátce pobývala u jedné rodiny na Slovensku. Dnes už nevím, jak se to vše seběhlo, že se tam oblevil pověstný vůdce partyzánů Vávra. Jeho chování působilo trapně a neinteligentně, vedl samé nadnesené řeči, které budily spíše úsměv na tváři, než aby byly brány vážně.“³⁹

V čele Partkolu se Vávra zasloužil zejména o znovuvybudování osady Ploština⁴⁰ zlikvidované nacisty na konci války. Vávra - Stařík vytvořil sesterskou organizaci Partkolu nazvanou Ploština, jejím předsedou byl Josef Matouš a jednatelem Rudolf Lenhard, jeho druzi z partyzánské brigády Jana Žižky. Partkol pod Vávrovým vedením, přestože patřil výhradně bývalým partyzánům, organizoval pomoc nejvíce postiženým rodinám v okolí i bývalým politickým vězňům, kteří se vraceli z fašistických koncentračních táborů.

6. Proměny Vávry - Staříka

Zdaleka ne všichni představitelé porevolučního převážně komunistického establishmentu ve Zlíně i v Praze mají pochopení pro tuto Vávrovu činnost a aktivitu. Pro některé je nepřijatelné jeho důrazné prosazování zájmů partyzánů, ale také jim vadí Vávrova rostoucí popularita mezi partyzány či názorová orientace. A nechyběla zde ani obvinění ze zneužívání postavení a pravomoci při rozhodování o přiznání Partyzánského charakteru a

³⁸ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Josef Vávra v jednom šiku s komunisty, s. 190. ISBN 80-902179-6-6.

³⁹ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Josef Vávra v jednom šiku s komunisty, s. 190. ISBN 80-902179-6-6.

⁴⁰ Pasekářská osada nedaleko Valašských Klobouk v Česku, kterou 19. dubna 1945 nacisté vypálili a její obyvatelé za podporu partyzánů zmasakrovali. Akci provedla zvláštní jednotka SS „Josef“, jejíž štáb byl v dubnu 1945 ve Vizovicích. V Ploštině bylo zaživa upálených 24 osob, další tři osoby byly popraveny, jedna osoba byla umučena při výslechu. O této události píše v knize *Smrt si říká Engelchen* spisovatel Ladislav Mňačko.

udělování partyzánských vyznamenání. Konečně tu byly i vysloveně třecí plochy, konflikty a invektivy ve vztahu k jeho minulosti. První výhrady se objevující už krátce po osvobození, postupně se stupňují a vyhrocují. Vávrovi kritici a odpůrci zpochybňují nejen bezúhonnost jeho poválečné činnosti, ale i jeho politické aktivity za tzv. druhé republiky a během prvních let okupace (Národopisná Morava), ale i účast na odbojovém a partyzánském hnutí. Nakonec se vynořují obvinění z kolaborace a konfidenství pocházející už převážně z provenience komunisty ovládaného ZOB (Zemský odbor bezpečnosti) a následně z dezinformačního aparátu Státní bezpečnosti.

Útoky proti Vávrovi se stupňují především když se dostává do střetu s pražským ústředím Sdružení českých partyzánů v čele s generálním tajemníkem Rudolfem Slánským a mjr. Augustinem Schrammem, vedoucím partyzánského oddělení na ÚV KSČ a Ministerstva národní obrany, který představuje jakousi šedou eminenci KSČ a poválečného politického života s kontakty na sovětskou NKVD. Pražskému ústředí SČP Vávra vytýká hlavně nedostatečný respekt k zásluhám někdejších partyzánů a nezájem o jejich konkrétní osudy. Požaduje odpovídající účast této odbojové složky na veřejném a politickém životě a rozhodování. Je přirozené, že za této situace získává Vávra zejména u moravských partyzánských skupin patřičnou podporu a renomé.

Na druhé straně už s ohledem na postavení Rudolfa Slánského jde vlastně o konflikt s únorovým, resp. poúnorovým establishmentem. Vávřův rostoucí vliv mezi moravskými partyzánskými skupinami bezprostředně ohrožuje politickou linii KSČ, která se naopak snažila přisvojit si partyzánské hnutí jako vysloveně stranický odboj. A Vávra tedy přitvrzuje. Rozhodně odmítá začlenění SČP do jednotného Svazu národní revoluce (SNR), obává se totiž ztráty samostatnosti partyzánské organizace a omezení jejího vlivu. Vypovídá ústředním orgánům poslušnost a vyhrožuje jim odchodem „do hor“, pokud nedojde k nápravě. Je volán k tomu, aby přijal zodpovědnost a ještě v průběhu roku 1947 je zbaven funkcí v centrálních odbojářských orgánech. V období únorové krize nemůže mjr. Schramm, který v Praze mobilizuje partyzány k podpoře stranického puče, s Vávrovými partyzány vůbec počítat. Zůstávají tak zcela nevyužití a na okraji událostí. Zatímco při vyšetřování brněnskou úřadovnou Zemského odboru bezpečnosti (ZOB) nebylo v letech 1946/1947 pro Vávru v podmínkách demokratického života obtížné prokázat absurdnost neodůvodněných obvinění, v podmínkách 50. let a za pobytu v Ruzyni po únosu z Vídně už neměl nejmenší šanci se obhájit a očistit tak své jméno. Šnejdárkovo pověření a potvrzení dr. Říhy z prezidentské kanceláře, potvrzující Vávrovu zpravodajskou činnost, byly prohlášeny za padělek.

Několik týdnů před Vítězným únorem prodělává Josef Vávra - Stařík další velké proměny. Přestává usilovat o členství v KSC a nápadně se začíná přiklánět k politice národních socialistů. Ti však zásluhou Antonína Bartoše Vávru prohlédli, ale nepovažovali za taktické dávat to najevo. A tak se jeho přítel Augustin Schramm tentokrát mylně domníval, že nasadil národním socialistům „veš do kožichu“.

Pro větší důvěryhodnost Vávrova obrácení je vše připraveno a v rušných předúnorových dnech dostává drogistu Vladimír Hájek od majora Schramma pokyn k zahájení akce „odstranění“ Vávry - Staříka z vedoucích funkcí Partkolu a partyzánského hnutí. Tento krok měl vyvolat dojem, že z Josefa Vávry se pro jeho politické názory zanedlouho stane štvanec, kterému hrozí zatčení.

V období, kdy se ustanovují akční výbory, odjíždí Vávra do Prahy, kde se setkává s kpt. Rudolfem Procházkou, velitelem ZOBu v Brně, který je zmocněncem Slánského pro partyzánské otázky na ÚV KSC. Zavítá taktéž do pracovny majora Augustina Schramma a po dlouhém rozhovoru Schramm přikazuje Vávrovi, aby okamžitě odjel zpět do Zlína, kde má vytvořit akční výbor v Krajském výboru sdružení českých partyzánů.

Vávra - Stařík se tak vrací do Zlína a podle pokynů majora Schramma zakládá partyzánský akční výbor. Jde ovšem o předem připravenou hru, o které nemohou vědět ti, kteří v novinách Čin 7. března 1948 referují: *„Ve čtvrtek byl ve Zlíně za účasti zástupců okresních akčních výborů 12 politických okresů východní Moravy - Sdružení českých partyzánů ustanoven krajský akční výbor. Shromáždění představitelů bojovníků za svobodu manifestačně zvolili za předsedu pěchoty Vávru - Staříka, za místopředsedu a současně čestného předsedu Rudolfa Rédra, místopředsedy se stali Hříbal a Rybák, jednatelem Máčel. Do ústředního výboru byli delegováni Hájek a Foukal, do Krajského akčního výboru Národní fronty Hájek, Šumbera, Setínský.“*⁴¹

Za pár dní poté, 11. března 1948, se však veřejnost mohla v Naší pravdě v článku Očista mezi partyzány s překvapením dočíst: *„Krajské vedení Sdružení českých partyzánů ve Zlíně odmítlo akční výbor ustanovený Josefem Vávrou - Staříkem, prohlásilo jej za neplatný a byl zvolen nový akční výbor, který byl Krajským akčním výborem ve Zlíně schválen a potvrzen. Na první schůzi se akční výbor krajské odbočky svazu partyzánů usnesl vyloučit z řad partyzánů a zbavit všech funkcí Josefa Vávru, což bylo potvrzeno Ústředním svazem českých*

⁴¹ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Další proměny Vávry - Staříka, s. 268. ISBN 80-902179-6-6.

*partyzánů i akčním výborem místní odbočky svazu. Členy platného akčního výboru krajské odbočky ve Zlíně jsou: Rédr, Foukal, Hájek, Šumbera.“*⁴²

Únor tak umožňuje definitivní vyřízení účtů s Vávrou. A tak když se Vávra z vlastní iniciativy pokouší vytvořit akční výbor zemské pobočky SČP ve Zlíně ze svých lidí, je tento jeho krok v zápětí ústředím anulován a Vávřův „akční výbor“ je nahrazen výborem novým, jehož patřičné složení zajišťují stranické orgány. Únorový převrat je tedy příležitostí, jak skoncovat s Vávrou a jeho partyzánskou opozicí. Vávra je zbaven funkcí v nižších orgánech SČP jakož i funkce předsedy Partkolu.

Pro mnohé bývalé partyzány je tato zpráva překvapením, ale Josef Vávra - Stařík dále obratně pokračuje ve hře. Svým přátelům namlouvá, že jeho odvolání je ve prospěch celku a že proti němu nemá námitek. Vzápětí však dodává, že na všechny v Partkolu budou vydány zatykače ministerstvem vnitra. Takové prohlášení vzbuzovala u četných lidí rozporuplné pocity a vyvolávala nejistotu.

Podle vzpomínek Oldřicha Kojeckého, přítele a spolupracovníka Josefa Vávry v Partkolu, přijíždí v té době do Zlína Rudolf Slánský. Spolu s Vávrou - Staříkem se dlouho procházeli po zahradě Partkolu, ale o čem spolu diskutovali nebo jaké instrukce dal generální tajemník ÚV KSČ Vávrovi, nevíme. Patrně hovořili o Vávrově úkolu prvořadého významu, jehož splnění vyžadovalo nejvyšší stupeň utajení.

O jeho přípravě věděli pouze Schramm, Slánský a některé špičky Státní bezpečnosti a ministerstva národní obrany. „Odstavený“ vůdce partyzánů Vávra měl splnit pokyny mocných nové politické scény mezi 26. únorem a 10. březnem 1948. Vše nasvědčuje tomu, že Vávra se svými věrnými partyzány měl provést prohlídku obyvacích místností oblíbeného ministra zahraničí Jana Masaryka⁴³ v Černínském paláci. Jejich hlavním cílem tehdy bylo nalézt kompromitující materiály, které by komunistům posloužili k ministrově vydírání.

Únorový puč zastihl Jana Masaryka podle vzpomínek diplomata Vladimíra Vaňka *„unaveného a nemocného. Prohlásil sice, že ‚jde s lidem‘ a že si ještě ‚rád zavládne‘, mluvil ovšem o svém lidu, který vždy miloval a který opravdu lnul také k němu. Jako nekomunista nepostihl, že přes noc se stal výraz ‚lid‘ díky oficiální komunistické propagandě čímsi zcela jiným. Pro svoji nemoc se Masaryk načas zabarikádoval v Černínském paláci. Se*

⁴² POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Další proměny Vávry - Staříka, s. 268. ISBN 80-902179-6-6.

⁴³ Jan Masaryk, syn prvního československého prezidenta T. G. Masaryka a jeden z nejvýznamnějších československých diplomatů první poloviny 20. století. Byl mimo jiné velvyslancem v Londýně (1925–1938), ministrem zahraničí Benešovy exilové vlády a nakonec taktéž ministrem zahraničí ve vládě Klementa Gottwalda. V únoru 1948 odmítl odstoupit s ostatními demokratickými ministry.

*strhanými rysy v obličejí pak protrpěl ještě slavnostní hold svému otci v den jeho narozenin 7. března na Staroměstském náměstí, kde musel od nové vlády přijmout vyznamenání udělené T. G. Masarykovi. Po slavnosti postál nad hrobem svých rodičů v Lánech a týž den odpoledne jel k Benešům do Sezimova Ústí, kam dorazil ještě jednou 9. března s nastupujícím polským velvyslancem.“*⁴⁴. Po návratu Jana Masaryka do Prahy se však do jeho života chystali zasáhnout lidé pracující pro nový režim.

Je nesmírně těžké zmapovat celou přípravu k vykonání tohoto činu. Mnohé etapy, jež mu předcházely, se pravděpodobně nikdy nepodaří osvětlit. Existují však některé poznatky, na kterých můžeme stavět. Tuto událost se tedy budu snažit popsat tak, jak to ve své knize Hyeny vidí Jaroslav Pospíšil.

Na počátku března roku 1948 odjíždí Vávra - Stařík v doprovodu bývalého partyzána Oldřicha Kojeckého do Prahy. Společně navštěvují Pražský hrad, kde jsou přijati Vávrovým známým sekčním ředitelem dr. Říhou, kterému se Vávra zmiňuje o svém úmyslu emigrovat do zahraničí. Poté se ale Vávrova stopa na krátko ztrácí. Pravděpodobně se na různých místech schází s Augustinem Schrammem a několika bývalými partyzány Vilémem Krajčírovičem a Oldřichem Fischmeisterem. Zda Vávra při plnění svého úkolu počítal i s Janem Hradilem z Přerova a Oldřichem Kojeckým ze Zlína, nelze prokázat.

Do případu Masaryk ale nebyli zainteresováni jen Vávrovi lidé. Je známo, že v pohotovosti bylo také asi dvacet spolehlivých mužů Státní bezpečnosti a zpravodajci ministerstva vnitra a armády. Patřili mezi ně oblíbenec generála Reicina špkt. Antonín Fršlínek, plk. gšt. Josef Mirovský, dále Vojtěch Kohout vyškolený NKVD, pravděpodobně i mjr. Josef Urban, kpt. Rudolf Steinbach a řada dalších, kteří v období od 20. února do 10. března 1948 zpravodajsky působili na 5. oddělení ministerstva národní obrany. Za svoje aktivní postoje obdrželi mimořádnou finanční odměnu s odůvodněním, že pracovali dlouho do noci nebo případně celé noci a prokázali bdělost a v uvedené době se velmi dobře uplatnili. Z nejvyšších činitelů KSČ byli do akce mimo Rudolfa Slánského a Augustina Schramma zřejmě zasvěceni i Oldřich Závodský a Bedřich Pokorný. Jak ukazují některé nové důkazní materiály, je pravděpodobné, že se celé akce zúčastnil i Augustin Schramm osobně.

Řetězec událostí, na jejichž konci je smrt Jana Masaryka, započal vniknutím skupiny pěti osob, ve které byli Vávrovi lidé, nezamčenými dveřmi do bytu Jana Masaryka v době, kdy ležel na lůžku a spal. Neohlášením návštěvníci začali s domovní prohlídkou a vyděšený ministr, kterému nedali možnost, aby se obul a oblékl, se pokoušel jim v tomto jednání bránit,

⁴⁴ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Další proměny Vávry - Staříka, s. 269. ISBN 80-902179-6-6.

ale od jednoho z nich dostal políček a byl vyzván, aby se oblékl a šel s nimi. Masaryk ale podlehl panice a začal křičet, že se raději zabije a rozběhl se k oknu koupelny sousedící s jeho ložnicí. Jeden z mužů se ho zřejmě snažil umlčet a přitiskl mu polštář na obličej, ale Masaryk se mu vytrhl a polštář zůstal ležet na podlaze koupelny. Masaryk poté vylezl na okno koupelny a obrácen čelem do místnosti se svezl dolů na širokou římsu pod oknem. Přitom se poranil na břicho o spodní část okenního rámu. Po římse postoupil vlevo a pravou rukou se ještě přidržel svislé vnitřní části okna. Možná se ho některý z mužů snažil zachytit za ruku a přidržet, ale Masaryk se mu vytrhl a přitom ztratil rovnováhu. Když zjistil, že se na římse nemůže udržet, odrazil se a vyrovnal tak polohu těla že na nádvoří dopadl ve svislé vzpřímené poloze rovnou na bosá chodidla a přivodil si tak okamžitou smrt.

Když muži zjistili, že se Masaryk na zemi nehýbe, rychle dokončili prohlídku, schovali nalezené zlato, valuty a písemnosti do aktovek, které našli na půdě mezi ostatními prázdnými zavazadly, a předem zajištěnou přístupovou cestou opustili Černínský palác.

Některé zcizené věci pak zřejmě odevzdali Osvaldu Závodskému (pracovníku aparátu ÚV KSČ a později náčelníku StB), který ještě ten den předal 500 tisíc korun proti potvrzení Geminderovi, vedoucímu mezinárodního oddělení ÚV KSČ. Část valut a zlata si ponechali a odjeli do Zlína, kde zůstali a čekali, co se bude dít. Masarykova smrt byla sice úředně prohlášena za sebevraždu, ale asi tři týdny poté se dozvěděli, že se o ně začala zajímat Bezpečnost. Proto se rozhodují uprchnout do Německa, což bylo v souladu s Vávrovou dřívější dohodou s lidmi, kteří ho řídili.

7. Emigrace

Někdy v polovině března 1948 je varován pracovníci zlínské úřadovny StB, že je na něj připraven zatykač. Vávra bere varování velmi vážně a cítí se ohrožen. Rozhoduje se tedy k emigraci. Mizí v ilegalitě na Slovensko, kde se krátce ukrývá u své tchýně v Třešti, odkud koncem března odchází i se svými nejbližšími spolupracovníky z brigády a z Partkolu (Krajčírovič, Hradil, Kojecký, Fischmeister) do Německa.

Že Vávrovy obavy nebyly liché, o tom nás přesvědčuje nejen jeho další osud, ale také osudy mnoha dalších představitelů domácího i zahraničního odboje, kteří na to, že setrvali ve vlasti, doplatili léty vězení i svými životy. Z činitelů partyzánského hnutí to byli škpt. Jaromír Nechanský, plk. Josef Robotka nebo na Slovensku kpt. Josef Trojan a mjr. Viliam Žingor, se kterými byl Vávra jako partyzán v kontaktu. I oni jsou souzeni jako agenti gestapa a

západních zpravodajských centrál. Za konfidentskou byla označena ostatně celá odbojová, v podstatě partyzánská organizace Rada tří⁴⁵.

Vávra jedná v duchu úmluv s mocnými nové politické scény, o svém pravém nadcházejícím poslání však nemluví. Teprve krátce před odchodem z vlasti se přece jenom svěřil svým nejbližším. 13. března se Vávra ve Zlíně setkal se svou důvěrnou přítelkyní Aloisií Doležalovou, spolupracovnicí z Partkolu a členkou KSČ od roku 1947. V rozhovoru s ní polevuje v ostražitosti a sděluje jí: „*Odcházím do zahraničí, ale nedívej se na mě špatně, neboť tam jdu za svým posláním, kterým mě pověřila KSČ.*“⁴⁶. Vávra-Stařík Doležalovou varoval, aby se v nadcházejícím období do ničeho nepletla a aby zejména nikde neříkala, že jde do emigrace na příkaz strany. Aloisie Doležalová potvrdila, kdo skutečně Josefa Vávru do zahraničí poslal, až v roce 1955 inspekci ministerstva vnitra. V roce 1957 pak před tímtež orgánem upřesnila, že Vávra - Stařík odešel do emigrace do zahraničí jako spolupracovník StB.

Při pozdějším šetření v listopadu a prosinci roku 1964 o tom Doležalová vypověděla: „*Na Partkolu, v jehož čele stál Josef Vávra - Stařík, jsem pracovala od konce roku 1945 do podzimu 1946. Byla jsem členkou družstva Partkol a dále jsem vykonávala funkci sekretářky Josefa Vávry - Staříka, který byl organizován v Komunistické straně Slovenska. Stanovisko komunistické strany obhajoval. (...) Krátce před emigrací mi Vávra řekl, že odchází do zahraničí, že musí odejít a že je to záležitostí strany. Já jsem nezkoumala pravdivost tohoto tvrzení, ani jsem to tehdy nikomu neříkala. Domnívala jsem se, a takový dojem mám ještě i dnes, že Josef Vávra byl spolupracovníkem Státní bezpečnosti. (...) Vávra mi výslovně zakázal, abych vstupovala do nějaké ilegální organizace. Dala jsem mu své slovo.*“⁴⁷

Ve stejný den, kdy se Vávra setkal s Doležalovou, hovořil u katolického kostela ve Zlíně také s učitelkou Hermínou Dlabajovou, která o tom v roce 1964 před orgány ministerstva vnitra uvedla: „*Při tomto rozhovoru jsem mu řekla, že někteří lidé ze Zlína odcházejí ilegálně do zahraničí. Vávra mi odpověděl se smíchem, že asi také bude muset do zahraničí utéci. Sama jsem jeho odpověď vzala jako žert, neboť jsem byla přesvědčena, že je*

⁴⁵ Označována R 3, v letech 1944–1945 největší odbojová organizace na území protektorátu, politickým zaměřením byla demokratická, nekomunistická.

⁴⁶ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. Další proměny Vávry - Staříka, s. 271. ISBN 80-902179-6-6.

⁴⁷ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. Světлана - cesta do pastí nenávisti a provokací, s. 277. ISBN 80-86093-68-9.

dobrým komunistou, kterému není zapotřebí odcházet do emigrace.“⁴⁸ V podobném duchu vypovídala v šedesátých letech i bývalá pracovnice Partkolu Libuše Minksová.

Josef Vávra - Stařík se o svých záměrech svěřil i své sestře Marii Novotňákové, která rovněž před členy inspekce ministerstva vnitra v roce 1957 uvedla, že její bratr odešel do zahraničí plnit úkoly Státní bezpečnosti. Totéž následně potvrdila i Vávrova manželka Marie Vávrová. I před nimi Vávra v březnu 1948 prohlásil, že odchází do zahraničí v zájmu KSČ.

Před odchodem z Československa projevil Vávra - Stařík důvěru ještě jedné osobě. Šlo o nám dobře známého JUDr. Miloslava Tichého z Uherského Hradiště, jeho bývalého spolupracovníka na více frontách. Vávra mu důvěrně sdělil, z popudu koho a s jakým posláním odchází do zahraničí. Netuší ale, že ve chvíli, kdy se kolem jeho případu začnou po odchodu ze země šířit divné řeči, Tichý neudrží tíhu tajemství a blízkým Vávrovým přátelům naznačí, že Vávra - Stařík na západ neuprchl, ale že tam odešel plnit úkoly, kterými ho pověřila Státní bezpečnost.

Je třeba ještě říci, že tyto uvedené osoby patřily mezi Vávrovy nejbližší, k nimž měl velkou důvěru. Vzhledem k tomu, že jejich výpovědi byly učiněny v době, kdy se politické ovzduší u nás poněkud uvolnilo a svědci nemuseli vypovídat pod žádným tlakem, lze jejich výpovědi považovat za důvěryhodné.

Je doloženo, že kolem 20. března 1948 přijel Vávra do Třeště u Jihlavy, kde se ubytoval v domku manželčiny matky Františky Liškové. Během 22. března ho zde navštívil Krajčírovič, který mu vylíčil, že se během Vávrovy nepřítomnosti ve Zlíně na Akčním výboru Svazu českých partyzánů také hovořilo o jeho možném zatčení.

Po tomto rozhovoru Josef Vávra a definitivně míří za hranice Československa. Spolu s bývalými partyzány Oldřichem Koječným⁴⁹, Janem Hradilem⁵⁰, Oldřichem Fischmeisterem⁵¹, Vilémem Krajčírovičem⁵² a Jiřinou Krátkou odjíždí 26. března 1948 vlakem do Prachatic. Pro Vávru a jeho druhy tedy začíná nový život...

⁴⁸ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. Světlana – cesta do pasti nenávisti a provokací, s. 277. ISBN 80-86093-68-9.

⁴⁹ Pracovník Partkolu, na konci války strávil pár týdnů u partyzánů a poté vstoupil do KSČ. Podle Aloisie Doležalové byl Koječký Vávruv nejbližší přítel. V době svého odchodu do zahraničí měl dítě a jeho manželka čekala dvojčata.

⁵⁰ Pracovník Partkolu, ale jako jediný po válce nevstoupil do komunistické strany. Emigrací opouštěl manželku se dvěma dětmi.

⁵¹ O partyzánské minulosti Oldřicha Fischmeistera toho příliš nevíme, objevuje se pouze na seznamu pseudopartyzánské skupiny Čapaje, kterou po válce sestavil zlínský drogist Vladimír Hájek. Také Fischmeister se po válce stal členem KSČ.

O pohybu Vávrovy skupiny po odchodu z Třeště podrobně vypověděl Jan Hradil na Oblastní úřadovně Státní bezpečnosti v Praze 24. června 1948. Jeho verze se plně shoduje s pozdějším tvrzením Josefa Vávry a proto ji lze považovat za věrohodnou: „*Nejprve jsme usoudili, že k překročení státních hranic bude nejvhodnější terén na Znojemsku. Vávra však prostor v okolí Znojma neuznal pro přechod za vhodný. Proto jsme odjeli vlakem do Prachatic, kam jsme dorazili asi o půlnoci z 27. na 28. března 1948. Z Prachatic jsme šli pěšky po silnici až před Volary, k ránu jsme se odchýlili doprava a po jednohodinovém odpočinku, po zjištění, že terén není příhodný, překročili jsme údolí před Volarami, přešli jsme železniční trať a obešli jsme Volary při kraji lesa. Za Volarami jsme se dali směrem jihozápadním, překročili silnici, potůček, přeplavali kolem jedenácté hodiny Teplou Vltavu, odhodili zbytek zavazadel, nechali jsme si jen jídlo a utábořili jsme se v močálovišti, které bylo značně rozlehlé. Po celou dobu cesty jsme postupovali jen podle kompasu, neboť mapu jsme neměli. Pak jsme se ještě přebrodili přes Studenou Vltavu a dostali se do horského lesnatého terénu. Pak jsme zjistili, že jsme zabloudili, rychle jsme se zorientovali a po rychlé chůzi jsme překročili státní hranici. Po celou dobu na našem území jsme nikoho nepotkali.*

Na německé straně, po informaci v hájence jsme sešli do Heidemühle, kde jsme se přihlásili na celnici. Bylo tam už více osob české národnosti. Po zápisu našich osobních dat a finančních prostředků byli jsme odsunuti autem do Fraungu, kde s námi na tamější CIC (Counter Intelligence Corp - kontrarozvědka armády USA - poznámka autora) byl sepsán podrobný protokol ve kterém jedna z nejdůležitějších otázek byla, proč jsme odešli a jaká je naše stranická příslušnost. Ježto žádný z naší skupiny neovládal anglicky, použili jsme za tlumočnické některé členy národní socialistické strany. Vyslýchající nemohli dlouho pochopit a také nepochopili, proč jsme odcházeli, když až na mne, který byl sociálním demokratem, byli všichni ostatní příslušníky KSČ s výjimkou známé pana Fischmeistera, a také partyzáni. Po zjištění těchto okolností bylo jednání z jejich strany chladné. Po skončení výslechu jsme byli odsunuti do Schöldingu, kde jsme strávili noc bez jídla v táboře sudetských Němců. Tito se k nám chovali odmítavě a říkali nám – jak to, že jsme je vyhazovali, když dneska u nich hledáme přístřeší.“⁵³

⁵² V roce 1942 byl nakrátko členem fašistické organizace Vlajka, poté pracoval u závodní stráže ve firmě Baťa ve Zlíně. Později se odhodlal posílit řady I. československé brigády Jana Žižky. Po válce vstoupil do komunistické strany a stal se přesvědčeným komunistou. Stýkal se s nejvyššími představiteli KSČ a měl i jejich důvěru. V době únorových událostí se spolu s přáteli plně zapojil do finálního boje strany.

⁵³ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. Světlna – cesta do pasti nenávisti a provokací, s. 278 - 279. ISBN 80-86093-68-9.

Odchod do emigrace nebyl pro Vávru, stejně jako pro členy jeho skupiny nijak lehkým rozhodnutím a záležitost. Dostat se bezprostředně po únoru přes hranice nebylo sice zase až tak obtížné, horší ale už bylo, že doma zůstávaly jejich nezajištěné rodiny s malými dětmi, vystavené možné perzekuci a s otázkou, zda se ještě vůbec někdy opět shledají. A s jakými pocity hledali tito účastníci protinacistického odboje, navíc partyzáni, azyl právě v Německu? Protože bylo krátce po válce a po odsunu sudetských Němců, v Německu vítali pouťorové emigranty s úsměšky a všemožnými ústrky.

Vávrova skupina uvázla v uprchlickém táboře Goetheschule v Řezně⁵⁴ kde se setkala s prominentními emigranty z řad národních socialistů a lidovců. Pobyt Vávry a ostatních v Řezně je zanesen v seznamu 9 000 uprchlíků, kteří se v táboře nacházeli. Podle tohoto dokumentu sem Vávra s spol. přišli 29. března 1948.

Vávra - Stařík po ubytování v Řezně ožil a začal dávat dohromady třetí odboj s heslem Demokracie. Příjmem pro zabezpečení pro odbojového hnutí mělo být vydávání knížek napsaných Vávrou - Staříkem, například o zprofanování partyzánského hnutí uveřejněním podrobností o smrti Jana Švermy. Pokud se týče politické situace v táboře, byla situace Vávry - Staříka ztížena tím, že byla komunistická. Přesto kolem sebe na základě kamarádského kolektivismu vždy dokázal shromáždit určitý počet lidí.

Zpočátku převládaly ve vzájemných vztazích společné zájmy a krajně levicový Vávra, jenž odmítal i v emigraci kapitalismus, se členy své skupiny organizují společně s demokratickou emigrací tzv. Český komitét. Společně vysílají do ČSR skupinky mladých členů komitétu, mezi nimiž je i vysoko školský student Miloslav Choc⁵⁵, Jan Hradil nebo Vilém Krajčírovič. Jejich úkolem je především získat finanční prostředky pro existenční zajištění a působení emigrace v Řezně, umožnění spojení emigrace s domovem a vyřízení některých osobních záležitostí a vzkazů. Patrně se měli rovněž pokusit převést do Německa několik ohrožených demokratických politiků. Nevyjasněný zůstává úkol týkající se mjr. Augustina Schramma, o jehož osobu měla zájem zejména skupina kolem Vávry - Staříka, rozhodně však Miloslav Choc neodcházel z Řezna s Vávrovým pověřením ho odstranit.

Samozřejmě, podle znění obžaloby (i „přiznání“ zadržených členů skupin) měli dotyční shromažďovat zbraně, organizovat špionáž, teroristickou činnost, připravovat ozbrojená

⁵⁴ Německy Regensburg, bavorské město, které leží na nejsevernějším ohybu řeky Dunaj. Na východ od města leží Bavorský les.

⁵⁵ Narodil se 19. 1. 1925 v Praze. Studoval Vysokou školu politických a sociálních věd. V roce 1944 se dobrovolně přihlásil do nacistické Technische Nothilfe, technické pomocné služby. Přihlásil se do tzv. zpravodajské brigády, která se měla starat o pořádek a soustřeďování informací v sudetoněmeckých částech země. Postupně se díky své inteligenci stal vůdčí postavou skupiny.

vystoupení proti režimu a rovněž provést několik únosů a vražd. V první řadě zlikvidovat mjr. Schramma mělo být úkolem M. Choce.

Státní bezpečnost byla o vyslaných skupinách informována svými agenty z Řezna ještě před jejich příchodem do republiky a měla je po celou dobu jejich činnosti, od překročení hranic až po zatčení posledního člena skupiny M. Choce, pod svou kontrolou. Miloslava Choce se pak Státní bezpečnosti podařilo vmanévrovat ke krytí vlastní akce, resp. akce sovětské NKVD, jejímž cílem bylo zbavit se v té době už příliš nepohodlného mjr. Schramma, spojovaného mj. i se smrtí Jana Masaryka.

Až na Viléma Krajčíroviče, kterému se podařil návrat zpět do Řezna, byli ostatní členové skupiny postupně i se svými spolupracovníky z řad vznikajících odbojových skupin pozatýkáni, obviněni ze špionáže a teroristické činnosti, Schrammovy vraždy a přípravy povstání, v němž měli hrát rozhodující roli účastníci odboje a především Vávrovi partyzáni. Jeho koncepce byla Bezpečností podrobně rozpracována pro případný válečný konflikt mezi Východem a Západem, případně i mimo něj, při první vhodné příležitosti, kterou měl být například poslední všesokolský slet (červen - červenec 1948). Bezpečnostní komise ÚV KSČ rozhodla o jednotlivých trestech (osm trestů smrti, několik doživotí atd.) a Státní soud „vynesl rozsudky“.

K trestu smrti byl odsouzen, jak už víme, nejen Miloslav Choc s přítelem Slavojem Šádkem, ale v nepřítomnosti i Krajčírovič a další členové řezenského komitétu v čele s Josefem Vávrou - Staříkem.

Na Chocovi si bezpečnost vynutila přiznání k vraždě, které pak u soudu odvolal. Miloslavu Chocovi ale nebylo odvolání nic platné a byl popraven se dvěma dalšími ve věku pouhých 24 let.

Politický proces s Chocem a spol. byl největším procesem vedeným přímo s emigrací. V řadě pozdějších procesů sice emigrace figurovala, avšak pouze v zastoupení jako podněcovatel údajné nepřátelské činnosti a politický iniciátor. Obvinění byli obžalováni za styk s „zrádnou emigrací“, její představitelé však už přímo žalováni a souzeni nebyli.

Vávrova situace v táboře se postupně stávala stále tíživější, jak vyplývá z jeho vlastní výpovědi z 12. září 1950: „*Po nějakém čase pobytu v emigraci jsem měl stále častější a ostřejší rozpory s jednotlivými osobami. (...) Tyto rozpory byly dány jednak osobními neshodami a jednak tím, že jejich politická koncepce byla nesmyslná a neměla vyhlídky. Proto jsme ji považoval za neobratnou a přišel jsem s daleko populárnější agitací, kterou jsem začal*

*působit na řadové emigranty a tvořit tak svou vlastní pozici, nezávislou na oficiálním vedení československé emigrace.“*⁵⁶

Nebyli to ale jen emigranti na které Vávra - Stařík nezapůsobil dobrým dojmem. Po čase se o něj totiž začala zajímat americká kontrarozvědka CIC, jejíž členové do tábora docházeli a Vávrovo jednání sledovali a šetřili. Hovoří o tom nejen Jan Hradil, ale i samotný Vávra ve výpovědi z 3. srpna 1951: „*Byl jsem vyslýchán v táboře americkou CIC, která mě obviňovala, že jsme jeden z původců toho, že se v únorových dnech roku 1948 dostali v Československu k moci komunisté. Dále jsem byl podezírán z špionáže pro Československo. (...) V jednom rozhovoru mi Choc naznačil, že emigranti se ode mne odvracejí proto, že jsem podezřelý ze styku s pracovníky pražského ministerstva vnitra.*“⁵⁷

Pro Vávru nebyl dočasným domovem v německé emigraci jen uprchlický tábor v Řezně. Podle jeho pozdějšího vlastního doznání, záznamů ministerstva vnitra a národní obrany pobýval Vávra i emigrantským ubytovnách v Bad Orbu a Freibergu⁵⁸.

Po neúspěchu celé akce se tedy Vávra - Stařík se zbývajícími členy skupiny (Kojecký, Hradil, Fischmeister, Krajčírovič) přesunuli na konci srpna 1948 z Německa do Francie. Usadili se v Paříži (v táboře v Noisy le Sec⁵⁹). Zde se ale v zápětí dostal do ostrého názorového střetu s představiteli československého pařížského emigrantského komitétu. Z tábora v Noisy le Sec ale kvůli neshodám zanedlouho odešel a ubytoval se jednom z levných hotelů.

Přestože byl Vávra uprchlíkem odsouzeným komunistickou justicí k trestu smrti, zastával v zahraničí extrémní levicové názory, které byly pro tamní demokratické politiky naprosto nepřijatelné. Zároveň s tím se odmítal podvolit i vznikajícímu zahraničnímu vedení (Československý komitét ve Francii, Rada Svobodného Československa), které kritizoval za nezájem o řadové emigranty. Exilové špičky se k němu zpočátku chovaly rozpaky a později s nedůvěrou, jež posléze přerostla v otevřený konflikt. Již tehdy čelil podezření, že ve skutečnosti pracuje pro československé úřady s úkolem emigraci rozkládat.

⁵⁶ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. Světlana - cesta do pasti nenávisti a provokací, s. 280. ISBN 80-86093-68-9.

⁵⁷ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. Světlana - cesta do pasti nenávisti a provokací, s. 281. ISBN 80-86093-68-9.

⁵⁸ Historické město v Sasku v Německu, v podhůří Krušných hor asi v polovině cesty mezi Drážďany a Chemnitz. Bylo založeno kolem roku 1170 a po staletí bylo centrem těžby stříbra a rud.

⁵⁹ Francouzské město ve východní části metropolitní oblasti Paříže.

Sám v zahraničí navíc koketoval s myšlenkou vrátit se zpět do Československa. Vše totiž nasvědčuje tomu, že Josef Vávra - Stařík jednal o možnosti svého návratu do ČSR s československým velvyslanectvím ve Francii. Když se však dozvěděl o svém odsouzení k trestu smrti, pochopitelně ze svého záměru upustil. Sám při jednom z výslechů ve vazbě Státní bezpečnosti vyslovil názor, že jeho návrat do Československa nebyl tehdy pro některé osoby na ministerstvu vnitra žádoucí.

I v emigraci, jak už víme z období kdy pobýval v Řeznu, zůstal Vávra přesvědčeným socialistou. Sociálním demokratům a národním socialistům vytýkal především opuštění socialistického programu, všem pak vyčítal nezáměr o řadové emigranty a ambiciózní osobní cíle. Zcela odlišnou představu měl rovněž o způsobech organizování protirežimní opozice doma v Československu. Pomocí korespondence, přesněji kryptokorespondence, i pomocí kurýrů se pokoušel o neustálý kontakt s domovem. Zatímco vyslání kurýrů nebylo příliš úspěšné, pozitivní výsledek měla spolupráce s Antonínem Slabíkem, kterému se podle Vávrových pokynů podařilo v krátké době (ještě do konce roku 1948) vytvořit rozsáhlou ilegální síť Světlany, což byla jedna z největších organizací třetího odboje u nás, jejíž činnost se Vávra snažil usměrňovat v duchu svých názorů a představ.

8. Světlana

V září 1948 se konala ve Zlíně, nově přejmenovaném na Gottwaldov, v bytě pana Ošmery schůzka z podnětu Lenharda a Matouše, pod krycím jménem „Maryška“, které se zúčastnili i další bývalí partyzáni Jaromír Vrba, Josef Bureš, Aloisie a Antonín Doležalovi, Antonín Slabík a manželé Minkovi. Rudolf Lenhard měl na tomto setkání přečíst dopis od Vávry - Staříka, který poslal z Francie. Tento dopis přítomné přímo vyzýval k vytvoření ilegální organizace, kterou měli nazvat na počest dcery Vávry - Staříka „Světlana“. Dále v dopise stálo, že Vávra posílá ze zahraničí svého člověka, který se prokáže Rudolfu Lenhardovi smluveným heslem, jež znají pouze oni dva.

Rudolf Lenhard byl původním povoláním učitel, stejně jako Vávra - Stařík. Za války byl spolupracovníkem známé skupiny Clay - Eva, kterou řídil parašutista z Velké Británie, mjr. Antonín Bartoš, pozdější poslanec za stranu národních socialistů. V době ilegální činnosti vystupoval Rudolf Lenhard pod jménem kpt. Javornický.

Vávra - Stařík se v německém exilu nejdříve zapojil do činnosti tzv. řezenského komitétu, v jehož čele stáli bývalí lidovečtí poslanci dr. Bohumír Bunža a ing. Štěpán Benda, společně s Vilémem Krajčírovičem. Pak odešel v létě téhož roku do Paříže, kde navázal kontakty s Francouzským Deuxième bureau. Z Vávrova popudu se na Valašsko vrátil bývalý partyzán z Žižkovy brigády Antonín Jánošík, vystupující pod krycím jménem Fred, který přinesl Rudolfu Lenhardovi vzkaz od Vávry. Josef Vávra-Stařík správně vytušil, kudy se asi bude politický vývoj v Československu v budoucnosti ubírat. Z těchto důvodů odmítá komunisty nastolenou „diktaturu proletariátu“ a koncem března roku 1948 odchází do zahraničí. Před cestou do exilu pověřuje Vávra - Stařík vedením „Partkolu“ Rudolfa Lenharda, kterého upozorňuje na nebezpečí ze strany komunistických funkcionářů v kraji. Zároveň také ukládá Lenhardovi úkol vytvořit ze spolehlivých bývalých partyzánů novou ilegální skupinu a vyčkat jeho rozkazů ze zahraničí.

Od března roku 1949 do květnových dní roku 1950 pozatýkala Státní bezpečnost přes 400 občanů nejen na moravsko slovenském pomezí, ale i na jižní a střední Moravě. Prokuratura spolu s vyšetřovateli StB vytvořila z členů Světlany celkem 16 skupin, které postupně byly od dubna roku 1950 během dvou let odsouzeny v šestnácti procesech. Procesy se členy Světlany pokračovaly až do roku 1951. Přestože přes 500 osob bylo zproštěno obžaloby nebo propuštěno bez rozsudku z vyšetřovací vazby, 283 osob bylo odsouzeno k vysokým trestům. Celkem vynesl Státní soud šestnáct rozsudků smrti, z nichž třináct jich bylo vykonáno. Žádná jiná odbojová organizace nebyla tak prostoupena Státní bezpečností, ani nebyla tak početná nebo vyzbrojená jako Světlana. Světlaně bude vždy náležet čestné místo v historii protikomunistického odboje v našich zemích.

Zdi uherskohradištské věznice, proslulé vyšetřovatelem Aloisem Grebeníčkem, jsou svědky i dalších „úmrtí“ za záhadných okolností; například jeden z posledních zatčených ze Světlany - Jeseníku, Karel Štrbík, zemřel na následky vyšetřování 16. září 1950 pouhé dva dny po zatčení. Pan Josef Leskovjan zemřel na následky vyšetřování v tamní věznici 28. května 1951.

Jinou tragédií je zase dobrovolná smrt Emila Duhy. Jmenovaný byl zatčen a krátký čas vyšetřován ve věci tzv. protistátní činnosti organizace Světlana a pak byl propuštěn. Protože tušil, že jej StB nenechá ani chvíli v klidu, odešel ze svého bydliště a skrýval se v obci Babice, kam jej také Státní bezpečnost přišla zatknout. Než by se znovu dostal do uherskohradištské věznice, tak se raději sám dobrovolně zastřelil.

Sémě, které členové Světlany, ať již Makyty, Jarmily či Jeseníky v kraji zaseli, vyklíčilo ihned po jejich zatčení. Svoje statečné a odhodlané následovníky našli zejména

mezi mladými lidmi. V Lud'ku Fajkusovi a Josefu Vaškovi, dále pak například v jejich spolupracovnících Janu Lukášovi, Karlu Dorazilovi, Janu Čalbovi, Františku Adámkovi, Karlu Kučerovi, Jiřímu Paškovi nebo Vlastimilu Synkovi. Státní bezpečnost bohužel věděla o prvních akcích Fajkusovy a Vaškovy skupiny, není proto divu, že byli záhy odhaleni a jejich činnost měla nakonec velmi tragické následky.

Z členů Světlany za záhadných okolností nezahynul pouze Alois Pohunek. Záhadná je i smrt Šimarovy ženy Soni, bývalé výsadkářky, která byla nalezena několik dní po zatčení svého manžela ve svém bytě v Hanušovicích zastřelena.

*„Snahy některých publicistů či autorů literatury faktu (Pospíšil, Šedivý) označovat tuto organizaci za ‚volavčí‘ a za produkt StB jsou naprosto nepodložené a podobně jako obvinění Vávry ze spolupráce s StB jsou informačním šumem odboru aktivních opatření 1. správy StB.“*⁶⁰

Zánik Světlany pod soustředěným náporům několika složek StB, pomocí infiltrace agenty, rozchod s dosavadními spolupracovníky v názoru na program Světlany a zklamání z poměrů v emigraci vedou Vávru k rozhodnutí ukončit působení v Paříži. Míří tedy do Rakouska (Insbruck, Vídeň), aby byl blíže ke svému domovu a v užším kontaktu s novou vlnou uprchlíků (Slabík, Močička, Úlehla). Hlavně však proto, aby se pokusil nalézt pochopení a podmínky pro svou činnost v Titově Jugoslávii. Tento úmysl se však uskutečňuje už v režii Státní bezpečnosti, jejíž agenti jsou Vávrovi neustále v patách. V Řezně, Paříži i ve Vídni. Šéfem Státní bezpečnosti Jindřichem Veselým už byl nad Josefem Vávrou vyřčen ortel smrti, ještě v Paříži měl být zlikvidován. Nakonec u agentů převládl „lepší“ nápad, což byla možnost dostat Vávru do rukou živého. V souvislosti s Vávrovým pokusem kontaktovat se s Jugoslávci se podařilo na něj nasazeným agentům vlákat jej do sovětského okupačního pásma ve Vídni a při návratu z jugoslávského zastupitelského úřadu jej za pomoci sovětských orgánů zadržet a unést v kufru diplomatického vozu do ČSR. Pachatelé tohoto zločinu jsou dnes už známi.

V Praze - Ruzyni je Vávra téměř čtyři roky držen v tajné vazbě, je podrobován krutým výslechům a využíván, fyzicky i psychicky zničen, jako zcela nesvéprávný svědek při politických procesech. Ze „svodek“, kterými vyšetřovatel informuje orgán řídící vyšetřování, se dozvídáme, že výslechy probíhaly denně, že Vávrovi bylo povoleno spát v noci v osvětlené cele čtyři hodiny, přičemž byl každých 20 minut strážným buzen. Ovšem ani za těchto krutých

⁶⁰ BOHÁČ, Lubomír . Konfident gestapa v čele zlínské radnice?. *Listy* [online]. 2004, roč. 34, č. 4, [cit. 2010-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=044&clanek=040403>>.

podmínek se nepodařilo vyšetřovatelům Vávru zlomit a „vytrvale odmítá přiznat se“ ke spolupráci s gestapem. Nato vyšetřovatel navrhuje, že za této situace bude nutné překvalifikovat jeho obvinění a účast na partyzánské činnosti označit za „alibistickou“. K nejmonstróznějším a nejabsurdnějším obviněním, kterých se už Vávra nedožil, patří podle Lubomíra Boháče skutečnost, že jeho osoba je spojována s partyzánským komandem, které má údajně na svědomí smrt Jana Masaryka. To je uváděno jako výsledek posledního úředního šetření Masarykovy smrti.

V dubnu roku 1953 měla zvláštní komise zřízená na základě vládního usnesení prošetřit oprávněnost absolutního trestu u několika dosud nevykonaných rozsudků. Vedle Vávry - Staříka šlo také o čtyři nacistické válečné zločince (mj. i lidického vraha M. Rostocka⁶¹). Komise ve všech případech oprávněnost rozsudků potvrdila, stejně jako politbyro⁶² na jednání 3. června 1953. Je dostatečně výmluvné, že zatímco nacistům, včetně lidického vraha Rostocka, se dostalo na základě rozhodnutí politbyra prezidentské milosti (Antonín Zápotocký), na partyzánu Josefu Vávrovi byl za úsvitu 26. srpna 1953 na Pankráci rozsudek vykonán. Rehabilitován je na základě zákona č. 119/1990 Sb.

Když byl Vávra popraven, zůstala po něm řada nezodpovězených otázek a také mnoho rozdílných a protichůdných názorů. Jak uvádí Jaroslav Pospíšil v knize Hyeny, je zajímavé, že po Vávrově smrti bylo hodně důležitých materiálů vztahujících se k jeho osobě, 28. srpna roku 1954 zničeno. Tento čin pracovníků ministerstva vnitra navozuje otázku, proč měl komunistický režim zájem na likvidaci právě Vávrových spisů, když dokumenty jiných pro StB důležitých lidí se zachovaly v poměrně dobrém stavu až do dnešní doby.

9. Závěr

Cílem mé bakalářské práce, jak je zmiňováno v úvodu, bylo za prvé seznámení s Vávrovým životem, profesní kariérou jako učitele a působením v Národopisné Moravě. To je obsahem v prvních kapitol.

Další kapitoly se zabývají Vávrovým působením v I. československé brigádě Jana Žižky, sledují jeho krátkou poválečnou kariéru starosty čerstvě osvobozeného Zlína, činností

⁶¹ Max Heinrich Rostock (29. září, 1912 - 13. září, 1986) byl nacistický důstojník za druhé světové války, který dosáhl hodnosti SS-Obersturmführer. Známe je především svojí účastí na vyhlazení obce Lidice u Kladna, když působil v Kladně jako velitel Sicherheitsdienst.

⁶² Politické byro (politická kancelář) je nejvyšším orgánem některých komunistických stran a představuje jejich nejužší politické vedení, V Komunistické straně Československa fungovalo politbyro mezi lety 1924-1945 a 1954-1962, jindy mělo název předsednictvo.

v čele Partkolu a dále jeho pobytem v zahraničí, v Německu a ve Francii. Nakonec se studie zabývá činností skupiny Světлана a procesem s Vávrou.

Při práci jsem vycházela především ze dvou základních pramenů - knihy Jaroslava Pospíšila Hyeny a článku Lubomíra Boháče. Také jsem pracovala s další knihou Jaroslava Pospíšila Hyeny v akci a knihou Karla Kaplana Komunistický režim a politické procesy v Československu, kde bylo možné najít obecné informace o režimu i konkrétní kauzy. Také jsem pracovala s několika internetovými zdroji, především se stránkou Ústavu totalitních režimů.

Při práci se spisy bylo nutné vzít v potaz okolnosti jejich vzniku, v jaké době vznikly, kým byly požadovány a kým byly sepsány. Musela jsem tedy brát v úvahu, že v nich mohly být informace zkreslené, vynucené nebo ideologicky podmíněné.

Jak bylo napsáno v úvodu, cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat životní osudy Josefa Vávry - Staříka a zjistit, zda je možné vypátrat nějaké nové informace k jeho případu.

Udělat si o Vávrovy objektivní obrázek nebylo ale nijak jednoduché. Vávra je totiž jednou z nejkontroverznějších postav poúnorových československých dějin a vzhledem k tomu, že každý z autorů vidí Vávru z jiného pohledu, snažila jsem se při psaní práce držet hlavně objektivních faktů.

Myslím si, že se mi nakonec podařilo podle dostupné literatury popsat objektivně Vávřův život, i když to nebylo snadné. Ale příliš nových informací a úplnou pravdu o jeho osudech se už ale asi nikdy nedozvíme.

Přílohy

Obrázek č. 1 – Josef Vávra, přezdíváný mezi partyzány Stařík

Obrázek č. 2 – Josef Vávra-Stařík s mnoha vyznamenáními za odbojovou činnost na poválečné fotografii

Obrázek č. 3 – Učitelka Marie Vávrová, rozená Lišková, na předválečné fotografii

Obrázek č. 4 - Učitelé dubňanské školy před 2. světovou válkou (Josef Vávra v horní řadě druhý zprava)

Führerovi veľkého nemeckého národa

Adolfu Hitlerovi

v Berlíne.

My moravskí Slováci pokrvní bratia slovenského národa, ktorému ste práve v ostatných dňoch svojou veľkodušnou a spravodlivou vôľou umožnili vytvorenie samobytného národného života v suverénom štáte pod Vašou ochranou, ktorúžto skutočnosť považujeme my moravskí Slováci tiež za svoju kmeňovú hrdosť a česť a cítíme sa zaviazaní Vám nesmierne veľakrát, preto vzdávame hold Vašej vznešenej veľkodušnosti a spravodlivosti a prosíme Vás preto vodca a ríšsky kancelár, aby tento náš hromadný vďak z moravského Slovenska bol tiež východiskom k Vašmu spravodlivému rozhodnutiu, aby aj tento náš slovenský kmeň na Morave, vyznačujúci sa nezvratiteľnými vedeckými dôkazmi spolupatričnosti k slovenskej svojej v smeru kultúrnom, hospodárskom aj mravnom, mohol uznávať suverenitu samostatného slovenského štátu nad územím moravských Slovákov.

Na stráž!

Ján Ťprka v.r. Ján Ryba v.r. Jozef Vávra v.r.

V Hrozňovej Lhote, dňa 16. marca 1939.

Obrázek č. 5 - opis dopisu Národopisné Moravy Adolfu Hitlerovi, žádající připojení Moravského Slovácka ke Slovensku (Vávruv podpis vpravo dole)

Obrázek č. 6 – Vávra-Stařík jako činovník Národopisné Moravy na společné fotografii z návštěvy zástupců tohoto spolku u protektorátní vlády a prezidenta Háchy

Seznam použité literatury:

- 1) KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2009. 380 s. ISBN 978-80-87029-53-4.
- 2) KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost: Státní bezpečnost 1948—1956*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. 290 s. ISBN 80-7239-024-4.
- 3) KAPLAN, Karel. *Pět kapitol o únoru*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1997. 556 s. ISBN 80-85765-73-X.
- 4) KAPLAN, Karel. *Poúnorový exil 1948 - 49*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2008. 199 s. ISBN 978-80-8661-69-5.
- 5) KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Vyd. 2. Brno: Barrister & Principal, 2008. 253 s. ISBN 978-80-7364-049-1.
- 6) PERNES, Jiří. *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. 200 s. ISBN 978-80-7325-154-3.
- 7) POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. Vyd. 1. Vizovice: Lípa Vizovice, 1996. 441 s. ISBN 80-902179-6-6.
- 8) POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa Vizovice, 2003. 693 s. ISBN 80-86093-68-9.
- 9) UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: Politické procesy padesátých let*. Vyd. 1. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. 133 s. ISBN 80-7022-091-0.
- 10) VEBER, Václav. *Osudové únorové dny*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2008. 432 s. ISBN 978-80-7106-941-8.

Internetové zdroje:

- 1) BOHÁČ, Lubomír . Konfident gestapa v čele zlínské radnice?. *Listy* [online]. 2004, roč. 34, č. 4, [cit. 2010-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=044&clanek=040403>>.
- 2) <http://www.cs-magazin.com/2003-10/view.php?article=articles/cs031065.htm>
- 3) <http://www.ilcik.cz/dubnany/skola/vavra.htm>
- 4) <http://www.ksm.cz/zlociny-kapitalu/obeti-komunismu-choc.html>
- 5) <http://protikomunisticke.misto.cz/svedectvi/6d.htm>
- 6) <http://www.ustrcr.cz/cs/josef-vavra-starik>
- 7) <http://www.ustrcr.cz/cs/miloslav-choc>